

MÉGBEJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... .. kor. 20.—
 Félévre ... .. » 10.—
 Negyedévre ... .. » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— Budapest, június hó 29. —

Julius elsején kezdődik lapunknál az új félévi folyam. Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy előfizetésüket még a nyári hűsélő előtt megújítani sziveskedjenek. Fürdőző és nyaraló közönségünknek a lapot pontosan mindenüvé utána küldjük, ahova rendelik. Kívánatos, hogy a címet világosan, olvashatóan, az utolsó postai állomás megjelölésével írják meg nekünk, ugyszintén az eddigi címüket is. Akik utazva töltik a nyarat, azok hétről-hétre más és más helyre dirigáltathatják maguknak a lapot, föltéve természetesen, hogy idejekorán intézkednek.

Előfizetési feltételek: Egész évre 20 kor. Félévre 10 kor. Negyedévre 5 kor. Mutatványszámok ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,
VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Krónika.

A magyar Hanza-város.

— jun. 27.

Fiume, a magyar szent korona gyöngye, az a város, amelyiknek a nevével ilyenkor, nyári utazási szezonban, a leggyűrődöttebb a menetrend lapja, újra rakoncátlan. És a híres rappresentanzával újra megesett az, amiben különben már boldogult Bánffy Dezső idejében is része volt: feloszlatták. Ez úgy jött rá az irredentista városra, váratlanul, akárcsak a másik csapás, a fekete himlő.

Bizonyosak vagyunk benne, hogy a fiumei óváros sikátorainak népe a rettentő nyavalyánál is súlyosabb bajnak tartja, hogy a kormány feloszlatta az ő külön kis parlamentjüket, a rappresentanzát, amely, mellesleg megjegyezve, egyike volt a legjobb szónoki iskolának egész Magyarországon. A városka ugyanis, a magyar Marseillé (de ha úgy tetszik, a magyar Liverpool, Hamburg és Bréma is), elsőrangban politikai város. Keverék lakossága a három legszenvedelmesebben politizáló népből, a magyarból, az olaszból és a horvátból alakult ki, és a fiumánónak a scombrinál és egyéb soklábu tengeri szörnyetegnél is inkább eledele a politika. Három kazán is tüzeli Fiumében a politikát; három izmus: a magyar imperiálizmus, a horvát szeparatizmus és az olasz irredentizmus.

A legfontosabb az utolsó. Az a leghangosabb, az van leginkább otthon és — ezt nekünk magyaroknak is tárgyilagosan be kell vallanunk — kifelé az dicsekedhetik az európai kultúrához való legtöbb kapcsolattal. Hogyne, hiszen a nyelvük, ha kiejtésben nem is, de az

írott szavakban a nagy Alighieritől nyerte formáit és a széles terraszos kávéházak, ahol olyan jól esik henyélni, mind a Piazza Dantera bámultatják ablakaikat.

Dante és a fiumei irredentista mozgalom. Itt meg kell álljunk egy szóra. Nem mintha tulságosan komolyan vennők a Voce del Popolo ifju voluntairjeinek a halhatatlan firenzei mesterrel való szűkebb kartársi voltát, de maga az eset, az, hogy a fiumei kávéházi hirlapíró és piaczi szónok állandóan a Dante nevét hordozza a pennája hegyén és a fogai között, annyira jellemző minden politikai mozgalomnak kulturával és irodalommal való sógorságára, hogy érdemes erről beszélni. Furcsa és gyermekes ugy-e, amikor a fekete haju, rossz fogzatu, kukoriczanadrágos, tornaczipós fiumei patrióta folyton az Isteni színjáték szerzőjének nevében, szinte az ő megbizásából szaval és ágál. És mégis, mivel komolyabb az, amikor a brit gyarmati nyuzó Kiplingre mint az imperiálizmus poétájára hivatkozik, amikor az Alldeutscher Schulverein-Bruderek a nagy Goethe tehetetlen arcképe alatt ülve csapják össze kupáikat, vagy amikor Nagy György ur a maga és az egyetlen törvényjavaslat elől megfutamodott köztársasági párt számára kisajátítja Petőfit? A viszony ugyanaz, csak az árnyok változnak. Zanella és Dante, Nagy Gyurka és Petőfi Sándor karrikaturáknak látszanak egymás mellett, de a Schulvereinnek Goethével, a brit csokoládé-exportöröknek Kiplinggel való ölelkezése már félelmetes tableau. Pedig csak a kudarcz teszi az egyiket nevetéssé, a siker a másikat imponálóvá. A lényeg azonban egyugyanaz itt is, ott is. A politikának az irodalommal való takarozása csak színpadri kiöltözködés.

Ehhez pedig a Dante talárjában járkáló fiumei helyi hazafiaktól jutottunk el. A haragosságukban is oly kedves irredentisták. Ha most rosszban is vagyunk velök, komolyan még sem lehet rájuk nehezteni. Szép szemük van, kitűnő énekhangjuk, kedves a beszédességük, a szapora és gyors mozdulatosságuk, elragadó még az üzleti fűrfangjuk is. Nem tudunk rájuk igazán haragudni, senki pesti ember nem neheztel rájuk komolyan, aminek egyébként csöppnyi lírikus megokolása is van. A fiumei patriótát mindig Fiumében láttuk, átutazóban, akkor, amikor már a szánkban volt Velence, Ancona, Róma ize. Dolgoznunk sosem kellett ebben a városban, ott mindig jól éreztük magunkat, és szeretünk mindent, ami odatartozik: a kék eget, a szirupos Adriát, az üres mólók előtt álmosan pőfékelő hajókat, a kedves magyarfaló irredentistákat is, akiket sok olaszországi utunk ez átszálló állomásán — ha csak látásból is —

de már mind szinte személy szerint ösmerünk. Tudjuk, esténkint hol sétálnak, milyen szivart szivnak, melyek a kedvencz kávéházaik és hogy feketéjüket hány czukorral iszszák. Nem lehet haragudni rájuk, hiszen a mi vakácziós utazásaink meghitt, kedves, szabadságlevegős dekorációjához tartoznak.

A legnagyobb hiba pedig az volna, ha az olasz nemzetiségük miatt haragudnánk rájuk. Ez szinte igazságtalanság volna, már azért is, mert — ime, vakmerő politikai tételt hirdetünk — a fiumeiakkal akkor sem volna kevesebb baj, ha azok nem olaszok, hanem szinmagyarok volnának mindannyian. Nem a faj teszi, hanem a tenger. A bóra, a scirocco, a kikötői könnyü kereset, az édes borok, a tengermelletti embernek a kontinentálissal szemben érzett fölénye, az édes naplopás, a minden kikötővárosnak adott sok kedvezmény, a földrajzi helyzet adta függetlenség: ezek teszik a kikötővárosi embert mindenütt hetykévé és ingerlékenynyé. Marseille csak francia, mégis a marseille-iekkel több a baja a párisi kormánynak, mint az összes többi francziákkal együttvéve. A német császárnak is a legvakmerőbben mindig Hamburg, mert opponálni, igaz hogy a nagy német kikötőváros is élvez legalább annyi közjogi különállást mint Fiume. A hanza-szellem, ez lázong Fiumében is. Keresi a hajszát, az izgalmakat. És mert, mint dédelgetett gyermeket messzibb engedik elmenni a többinél, csinál is olyan dolgokat, amilyenektől a szárazföldi városok legnagyobb hősei, sőt legnagyobb hősködői is visszariadnának. De ez nem baj. Minden elmulik, a bóra csakugy, mint az irredentizmus. Igaz hogy azután újból vissza is jön mind a kettő. Szerencsétlenségnek azonban csak az látja ezt, aki az élettől azt követeli, hogy olyan csöndes legyen, mint a tenger fenekére sülyesztett halott.

Muscadin.

Lenaunál Döblingben.

Ül szótlantul. Fejét a tél beeste.
Feledve dal, szerelme, szörnyü multak,
Nagy álmodási lassan elfakultak,
És egyre busabb, vénebb minden este.

Roncs küszöbét a torz emlékezetnek
Bilincsre vert, vak eszmék ostromolják,
Jaj, nincs erő már, oly magas a korlát,
Hogy visszahullva, rut homályba vesznek.

De néha egy kép bátran indul utnak,
Hosszan bolyong a holt agyon keresztül,
Dal és barátság fojtott fénye rezdül,
Mig nagysokára mind eszébe jutnak.

Mint hulló csillag ivelő ecsettel,
Örök sötétbe fényt cikáz ragyogva:
Emléke villan boldogabb napokra,
S egy perczre eszmél, mosolyog a mester.

Ott ül a mester busan, szárnyszégetten,
Néz tétován az alkonyatba zordul.
De hallga. Nesz kél, az ajtó nyikordul,
Költőbarátok jönnek ime ketten.

Az egyik Mayer. Kín tépi a lelkét,
Remegve nyul a nagybeteg szívéhez,
Oh, hátha ismer, hátha még megérez?
Szegény barátom, mondd, emlékezel még?

Néz, néz a mester, némán, szárnyszégetten,
Senkit sem ismer, durván félrefordul,
Mayer zokogva áll, a kulcs nyikordul,
A látogatók mennek mindakéften.

S másnap a mester örömhirt híresztel,
Mely eddig ajkát hasztalan kereste:
»Mayer barátom járt nálam az este!«
S egy perczre eszmél, mosolyog a mester...

Vajthó László.

Holland Anna.

Írta: BRÓDY SÁNDOR.

I.

A kis Holland Anna ideggörcsöket kapott, valahányszor az anyja elment hazulról. Orvosilag kezelték e baj ellen, amíg az magától elmúlt. Anna tizenhat esztendőss lett és anyja iránt való mondhatatlan szerelme és örületes féltékenysége máról-holnapra megszokadt: megtudott valami bizonyosat. Azt, hogy édesanyjának a házi orvos udvarol.

A házi orvos egy szépen ápolt és nagyra növesztett szakállu orvos volt, akit barna bársonykabátjával és fehér nyakkendőjével, amióta csak él, ismert és utált, keserü orvosszereket, szurós és erőszakos csókokat, boszantó tréfákat kapott tőle. Kis csontos lábával egyszer — ötéves korában még — meg is rugta, ugy hogy a komoly férfi komolyan megharagudott rá. Hónapokig nem beszéltek egymáshoz, mig ajándékok és fenyegetések hatása alatt a leánygyermek bocsánatot kért az orvostól, sőt — benyálazván és telesirván annak kövér fehér kezét — kezét is csókolta.

Tehát ez az ember! Nagyobb bünösnek tartotta, mint azokat a csuf és kegyetlen gyilkosokat, akikről a cselédek képes füzeteket olvastak. És szüzi szívében olyan gerjedelem támadt, hogy maga is megijedt tőle. Meg tudta volna ölni ezt a férfit, vagy legalább is lenyírni a szép szakállát és aztán a rozsdás ollóval felhasogatni tejfehér, undorítóan szabályos arcát. És mocczannia se lehetett. Mint aki merévgörcsbe esik, ugy huzta össze magát, nem lélekezett, nem szólt, amikor a bizonyosság villáma beléhasított, ugy hogy a szeméhez kapott, attól félt, hogy megvakul.

Egy mindig sötét szobában történt ez, az ugynevezett nyári szalonban, ahol voltaképpen soha senki nem tartózkodott. Valamelyik ebéd után, amikor a nagykereskedő palotájában mindenki aludt, Holland Anna szobáról-szobára hurczolta caprice-párnáját, hogy unalom helyett ő is szunditson és főképp álmodjék valami kellemest. A szellőzetlen és elhagyatott szobában állapodott meg és ott bebujt egy nagy diván düle-

dező baldachinja alá. Félig aludt már, amikor és egymásután két alak surrant be. Állva, gyorsan beszélgettek:

— Alszik?

— Alszik. A házban mindenki.

— Anna?

— Bezárkózott a szobájába. Mit akar maga Annától?

— Egyszer megles és meglep bennünket! Maga ezt a lányt rosszul nevelem, mért nem küldi Drezdába?

— Intézetbe, hogy elromoljon, mint én?!

— Még csak az hiányzik, hogy szemrehányásokat tegyen magának. Mit tett maga?

— Jó, jó! Igaz, amit az ebédnél mondott, hogy a házasságra gondol, most gondol?! Tudja, hogy az magának nem való, magát, magát aztán igazán megcsalja a felesége. Különben tegye, én azon a napon...

Most a két alak egészen közel ért egymáshoz, úgy hogy egy lett a konturjuk, egy pillanatnyi csend lőn, azután a beszéd még gyorsabb:

— Mit tesz maga azon a napon?

— Leugrok a házunk negyedik emeletéről!

A lány minden önfegyelmző erejét megfeszítette, hogy a torkában kelő sikoly befelé hangozzék el. Ugy érezte, hogy hust szakasztott és vért árasztott el a bensejében, de tudott hallgatóni, mert akarta, hogy hallja az egész borzalmat egész a legvégsőig.

— Maga kezd szentimentális lenni, — folytatta az egyik alak — én ezt nem szeretem. Mit akar? Mit akar most? Nem voltunk-e együtt tegnap egész délután.

— Mindig együtt akarok lenni magával.

— Válgjon el. Mondtam már, elveszem!

— Azt nem.

— Anna?

— Megint az Anna? Mit akar ettől a szegény gyerektől?

Hirtelen elhallgattak megint és valami történet, ami a csokolózáshoz lett volna az Anna szemében hasonló, ha az egyik alaknak nem anyját tudja. Itt azonban nem volt ereje, hogy oda figyeljen, lelkét káprázat zavarta össze.

Most már nem akarta tudni a végső valóságot, egész testében remegett a takaró alatt és úgy tévén, mint aki álmából ébred, elkiáltotta magát:

— Ki az?!

A két alak kisurrant a szobából, Holland Anna pedig felugrott, hogy szaladjon, elszaladjon valahová, olyan gyorsan és olyan messzire, amennyire csak lehet. De nem birt menni, csak a szoba közepéig, ahol megállt, hogy mint okos — sőt reális — leány elkönyvelje a történeteket. Megállapította, hogy mindent tud. Mégis azzal nem volt tisztában, hogy meddig mehetnek. Leányos korlátoltságában nem birta elképzelni, hogy az ugynevezett büntény megtörtént volna. »Mégis, enélkül, hogy lehet ez a hang!...« — szólt hangosan, és amíg agya égett, erőltette, hogy disztíngváljon:

— A kedvese-e, vagy csak az udvarlója? Régi dolog ez, vagy új? Ki a csábító és ki az elcsábított. Ez viszony, közönséges viszony. Az anyámnak viszonya van!

A benső, hangtalan ordítózásokban egészen kimerülve, meg se tudott mozdulni helyéről és ott állva, egy-egy hangos szót is elejtve, mérlegelte az ügyet és forralta elhatározásait. Egygyel egészen tisztában volt és ez az, hogy olyan szegény és árulás érte, amit helyrehozni többé nem lehet és arról a szép és tiszta életről, amit magának szánt, eleve és mindörökre le kell mondanania. Megállapította, hogy tizenhat esztendőskorában, mielőtt még valamit kezdett volna, befejezte. De most, most mit kell tennie?

Hihetetlenül sajnálta az apját, aki mint egy félelmetes vad, úgy járt kint az emberi társaságban, odahaza azonban mint egy kezes bárány nyalta a felesége brilliános és karikagyűrűs kezét. Másképp nem szólította, csak így: »angyalom«, és ha vele beszélt róla, soha nem mondott mást, csak ezt:

— A te anyuskád egy szent! Ha csak félig leszel hozzá hasonló, te leszel a legjobb feleség, legjobb anya, legszebb nő!

— Elmegyek apámhoz, felköltöm és elmondok neki mindent! — így határozta el hirtelen Holland Anna, de egy tetetésre alapított kulturában megszelidülve és mint egy hires és hidegen számító apa gyermeke, meggondolta magát:

— Anyámmal fogok beszélni. Nyíltan, a szemébe megmondok neki mindent. És ha kezet emel rám, kiszaladok az utcára, kiállok az erkélyre és teleorditom a várost. Ha szegény, legyen szegény. Halljunk meg mind piszokban és gyalázatban... Meg fogom neki parancsolni, hogy szakítson, rögtön és véglegesen!

Egyik tervet a másik után dobta el mint célra nem vezetőt, mint haszontalant és főképpen mint olyant, amelyben nem foglaltatik boszu az utált férfi iránt. Pedig a legfőbb cél ez volt és éjjel, mielőtt elaludt volna, már fent a szobájában, a saját ágyában egyben állapotodott meg.

Abban, hogy találkozót kér a férfitől és annak a szemébe vágja, hogy mindent tud. Az arcza föllángolt a gyűlölettől, a hús párnák sütötték testét, úgy hogy ki kellett azokat dobálnia. A pusztá derékajlon háton feküdvé, nyitott szemmel meredt bele a forró éjszakába, amelynek utolsó lázterve az volt, hogy elveszi anyjától kedvesét, hogy megmentse apját a gyalázattól.

II.

Négyen ültek a szobában: az apa leányával, az anya udvarlójával. Holland Anna — ebben az időben — imádkozta atyját, szokatlanul gyengéd volt hozzá, szenvedélyesen szerette, az ölébe ült és — minden alkalom nélkül is — friss szájával végigcsókolta pillátlan szemét, széplős homlokát. Nyilván az volt a nőies érzete, hogy a férfit valamivel kárpótolni kell a csalásért, amelyről nem tudott.

Kártyáztak, a leány apjával, kedvesével az aszszony. Külön-külön asztalnál ültek és alig törődtek egymással. A házi orvos — és házi barát — otthon volt itt egészen és jobban tájékozódott a lakásban, mint maga Holland ur, aki ugyszólván az irodájában lakott. A doktor viszont minden szabad idejét itt töltötte, minden ünnep előtt való estén együtt vacsorázott velük és, ha későre maradt, vagy rossz volt az idő, a házban aludt, igaz, egy egészen külön traktusban.

— Miért nem költözik maga, doktor ur, hozzánk egészen! — szólalt meg egyszerre Anna, minden bevezetés nélkül.

— Majd ha elveszlek feleségül! Akkor mind együtt lakunk! — felelte az orvos kényszeredett nevetéssel.

— Mit gondol? Nem is volna rossz. Magának odaadnám! — jegyezte meg az atya egészen komolyan.

— A családban maradna a sok orvosi honorárium! — szólalt meg az anya kedvtelenül.

— Hány esztendőskor a doktor! — kérde Holland és föltette szemüvegét.

— Harminczhat.

— Tíz éve mindig harminczhat! — mondá Holland Anna és gyűlöletteljes tekintetet vetett a férfi felé.

Ez felfogta a vadnézést és fensőségteljes mosollyal viszonzta.

— Maga meg, kicsi, ne hetykélkedjen, mert akkor veszem el magát feleségül, amikor akarom. A papa — ime — följánlotta, a mama meg nekem adja. Adja?! —

— Igen! — felelte az anya elfogódás nélkül.

— De én inkább föbelövöm magamat, mintsem hogy magához menjek!

A pénzkereskedő a fegyvernek és a tragikus dolognak a puszta említésére kijött a sodrából, felugrott és izgatottan szólt:

— Hagyjanak bennünket élni, mi is hagyjuk magukat!

A doktor nem hagyta annyiban, magára erőszakolt nyugalommal kérde:

— És ha szabad tudnom; miért utál úgy engem?

— Azt nem mondom meg. Vagy ha nagyon akarja, megmondom apámnak!

— Ez kedélytelen dolog! Arról is le fogok szokni, hogy magukhoz járnak, ha nem betegek! — szólt a háziorvos és a Ferencz József-kabátjának minden gombját begombolta, jelezte, hogy azonnal elhagyja a terepet. Az anya is felugrott, senki sem ült többé a helyén, mind a négyen a szoba négy külön sarkában egymás tekintetét kutatták.

Valami hihetetlenül kényelmetlen érzés lett urrá a kis társaságban. Kedélytelenül váltak el, a vendég elment és az otthonmaradottak is fegyelmezték magukat és nem szóltak egymáshoz a dologról egy szót is. A doktor napokig nem jött, míg egyszer, éppen akkor, amikor az anya épp svéd-torna céljából a házon kívül tartózkodott, benyitott a Holland Anna szobájába. Anna, mint ilyenkor délután rendszeren, a diványon feküdt és olvasott.

— A mama nincs itthon! — mondá és föl sem nézett a könyvéből.

— Magához jöttem. Direkte magához. Tudom, hogy a mama nincs itthon, éppen azért jöttem most.

— Mi tetszik? — kérdezte a leány azzal a kegyetlen hüvösséggel, amelyre csak fiatal leány képes.

— Azt szeretném, ha nem haragudnék rám és nem éreztetné a mamával sem, hogy valami kifogása van ellene. Maga nem érti ezeket a dolgokat, Anna, és rosszat gondol rólunk. Nincs igaza, nincs igaza!

— Láttam! — szólt a leány szárazon, de torkát már jóelőre szorongatta a közeledő sirás. Fejét befurta a diványpárnába és ettől fogva nem felelt a férfi kérdésére, nem reagált semmire. A doktor kissé zavartan folytatta:

— Az orvosi praxis — maga ezt nem tudja — megköveteli, hogy az urnókkal bizonyos intimitásban legyünk. Udvarlunk nekik, a szerelmezt is játszszuk, ha kell, csakhogy bizalmuk birtokában legyünk, gyógyítani tudjuk őket. Nem egy, de négy-öt olyan asszonyom is van nekem, mint a mama. Kell hogy kezemből legyenek, csak úgy tudok hatni rájuk. Mindnek, így a mamának is, beteg a lelke, azaz nagyon is egészséges. Eljön az idő, minden nőre nézve, bizonyos korban, ahol kívánja a szerelmet, a viszonyt, ha mülegest is. Ért engem, hallgat rám? Magára is eljön, husz esztendő múlva. Csalásnak bűnnek, tisztatlanságnak azért nem kell történnie, és nem is történik. Olyan ez, mint amikor a kis gyerek egyszerre megkívánja a mesét, nem tud elaludni mese nélkül... No, nyugodjék meg, ne sirjon, mért sir, mondja, miről meséljek magának?

Az orvos lehajolt, hogy a leányt megsabadítsa a selyempárnától, amely alatt az fuldokolva, de mind csendesebben és folyamatosabban sirt.

— Inkább elmondok magának mindent, minden titkot, kérdezzen! — szólt a férfi és az Anna meg-meg-ránduló vállát gyengéden megérintette.

Holland Anna lassanként elcsitult, és arcczal a falnak fordulva szólt:

— Esküdjék meg, hogy nincs semmi maga és a mama között.

— Esküszöm!

— Maguk orvosok hamisan is szoktak esküdni, ha kell, tudom.

— Mi is babonások vagyunk, nem merünk mindig. Most is az igazat mondom.

— A mama küldte magát hozzám?

— Ellenkezőleg. Nem is szabad megtudnia, hogy itt voltam. Nem látott senki, amikor bejöttem. Én letagadom. Ugyis féltékeny — magára.

— Réám?

— Kire, ha nem magára? Ha együtt vagyunk, én mindig magáról beszélek neki. Imádja magát, büszke magára, és mégis... Meg lehet bocsátani neki, hogy inkább szeretne maga lenni, mint a maga anyja. Ebben egyek az uri nők, bizonyos korban, még akkor is, ha a legjobb anyák. Sajnálni kell őket inkább, mint haragudni rájuk!

A leány felült a diványon, letörülte könyeit és erősen a szemébe nézett a férfinak:

— Megtesz maga nekem valamit, ha igen szépen megkérem?

— Meg, mindent, bármi legyen is.

A leány feléje nyújtotta kezét:

— Adjon kezet, hogy nem jön ide hozzánk, semmi czimen nem jön, amíg én nem hívom, ameddig nem mondom, hogy jöjjön. Mint orvos sem, az anyámmal sem találkozik, sehol; sóha.

A férfi elfogadta a leány kezét és megcsókolta.

— Most pedig menjen, mert a mama minden pillanatban itthon lehet!

Anna fölállt, hogy a háziorvost az ajtóig kísérje. Ott még néhány szót váltottak.

— És maga, Anna, — mondá a férfi — nem is kérdi tőlem, hogy mért megyek bele ebbe az áldozatba? Kiért és miért tudom ezt megcselekedni?!

— Nem! — felelte a leány, szeliden mosolyogva. Szótlanul váltak el, de — bár ezt maguknak se vallották be — abban a biztos érzésben, hogy egy forró szenvedély frísi eredeténél állanak. A titkos morajlás — messziről még — már hozzájuk hallatszott és el volt végezve, hogy olyasvalami történik, ami keresztülrohan mindenben és aminek családi állapot, természeti és társadalmi törvény akadályt nem állithat. Inkább még ütközteti, a tüzét szítja, ellátja becses áldozatokkal...

Hollandné későn jött haza. A szemhéja vörös volt, az arca fehérebb a rizspornál.

— Egy jó barátunkat veszítettük el, azt hiszem, örökre! — Csak ennyit mondott a leányának, aki szeliden megsimogatta és hosszú idő után először, a száját az anyja ajkába furta. Aztán mindketten spontán föl-sóhajtottak: Az egyik sóhaja a másikéba fult.

Ki a cinikus? Aki ismeri mindennek az árát, de nem ismeri semminek a becsét.

*

Egy van a világon, ami borzasztó: az untatás. Ez az a bűn, amelyre nincs bocsánat.

*

Szörnyőség, hogy manapság mennyit beszélnek az emberről a háta mögött, és még hozzá csupa igaz dolgot.

Toll és tőr.

— jun. 27. —

MÉG SZABADON JÁRNAK azok a koalíciósok, — mondotta Herczeg Ferencz — akik a zár-számadási bizottság megállapítása szerint könynyelműen gazdálkodtak az ország pénzével.

A vád kemény, és Andrassy Gyula gróf sokkal korrektebb, semhogy sértve ne érezte volna magát a vád hallatára. Ő is koalíciós miniszter volt, s mi természetesnek találjuk, hogy odaáll Herczeg elé és megkérdi, hogy kikre célozott vádjával. De a kérdés, ha nem is deplaszirozott, mégsem nélkülözi a kómikumot. Mert a vád olyan határozott, hogy csak az értheti félre, aki egészen ártatlan, vagy aki nagyon találva érzi magát. Andrassy ártatlan, de miért fordul Herczeg Ferenczhez, mikor sokkal rövidebb ut vezet a zár-számadási bizottsághoz és a koalíciós uralom oszlopaihoz. Andrassy a hosszabb utat választotta és ezért joggal állítják az epések és rosszmájuaik, hogy aki így keres, az nem szívesen akar találni.

HÁT ILYEN AZ ÉLET. Az új mágnások lovagvára-kat építenek, — romantikával, vagy anélkül, ahogy parancsolni méztatik — betyáros vadász-halapot viselnek, mellé bokréta helyett nádorispáni parkot, vadaskertet, uradalmat, czintermet, a régiek pedig szépen beiratják az ivadékaikat, a hadverő, fringias ösök sarjait a kereskedelmi iskolába, tanuljanak számvetést, kettős könyvvitelt s más ily izmaelita disciplinát. Két ifju grófnő, az egyik az Andorás vezér nemzetségéből, a másik a Nákók kincses, kékvérű fajtájából, most készül vizsgát tenni a leghasznosabb és legplebejusabb ismeretekből, a kereskedelmiekből, és ha a szerencse a vizsgájuknál is ott áll, mint a bölcsőjüknél: megnyílik az ut előttiük a torontáli, vagy tóketerebesi sajtkereskedő comptoirjába. Az Andrassy Tivadar és a Nákó Sándor leányait a világnak, a zajos, profán és praktikus életnek nevelik, — az új mágnások leányai francia és portugál apáczák közt, tömjénes, tedeumos, szentképes levegőben töltik az ifjuságukat. A gróflány a földi életnek, a bankárleány a tulvilági életnek tanult — a régi mágnás megirigyelte az újnak a jövőjét, az új megirigyelte a réginek a múltját és az új mágnást negint eléri a minden új mágnások fátuma: száz év múlva lesz ott, ahol a régi mágnás kétszáz évvel ezelőtt volt.

MOST VAN A DEMOKRÁCZIA első virágzásának ideje. Grófok és bárók csinálják, tehát érthető, hogy a levegő csupa parfómillat. Az Andrassyak, Széchenyiek, Batthyányiak, Károlyiak demokratákká keresztelkedtek s maguk közé vették disz-zsidónak Vázsonyi Vilmost, aki mostanában elveszettnek tartja azt a napot, melyen nem foghat kezét legalább egy gróffal vagy báróval. Most van a demokrácia első virágzása, a grófok leszálltak a terézvárosi szatócsokhoz, és a szatócsok azt hiszik, hogy ők emelkedtek fel a grófokhoz. És talán mégis a szatócsoknak van igazuk. Mert amíg Vázsonyi ur a szatócsokkal csinált demokratizmust, addig a tónus; a politikai agitáció hangja valamelyest szalónképes volt. Micsoda változás a hangban, amióta a grófok vállalkoztak arra, hogy megmutatják a misera plebs-nek, hogy milyen az igazi demokrácia. Aradon programbeszédet mond egy gróf s tolvajnak, orgazdának és felbujtónak mondja azo-

kat, akik az országot a király és a parlamenti többség bizalmából kormányozták az utolsó három esztendőben. S mikor ezek a jelzők bejárják az országot, a demokrácia kidüleszti mellét és követelőző hangon mondja: Egy gróf, egy nemzeti kaszinói tag mondotta rólunk, hogy tolvajok, orgazdák és felbujtók; egy gróf, egy nemzeti kaszinói tag mondotta ezt, ki meri hát állítani, hogy a vádak nem igazak? Ime, így fest a demokrácia arisztokratikus átfestésben. Ez a kifeszített mell a guny, malízia és lekicsinylés szobra, melyet a Terézvárosban állítottak fel, hogy legyen valami, ami reggelenként Vázsonyi ur szemébe röhögi, hogy hitele mégis csak annak a demokráciának van, melyet a grófok csinálnak. És harmadszor is mondjuk: most van a demokrácia virágzása, mert bizonyos, hogy ennek a virágnak lehullása után elkövetkezik az igazi demokrácia. Csak még egy kis ideig birkózzunk az undorral s a mai demokráciából nem marad egyéb, mint a terézvárosi szobor, mely Vázsonyi ur szemé közé röhög.

FELD ÉS A KAUCZIÓ. Így vannak ők együtt, ámbár Feld Zsigmond, az igazgató, nem ebben a kapcsolatban szokta emlegetni a saját nevét. Feld és a művészet, szokta ő mondani. Tévesen. Feld és a kauczió sokkal, de sokkal jobban együvé tartoznak. Mert valahányszor valami érdekesség csap ki a Budapesti Színház nevű köintézményből, sőt megkövesedett intézményből: mindig kaucziónak nevezik ezt az érdekességet. Utólag aztán mindig azt halljuk, hogy a kauczió valóban nincs, csakugyan elfogyott, tényleg meg nem található, a feljelentés igazán megtörtént, de az igazgatónak joga volt a kaucziót elkölteni, joga van vissza nem adni, joga van a hírlapokban nyilatkozni, joga van az elköltött kauczió szegény tulajdonosát zsarolónak nevezni, joga van kijelenteni, hogy ő kulturmissziót teljesít. Midőn? Midőn a kaucziót elkölti? Mindegy, ne törjük a fejünket rajta. A kulturmissziót úgy kell elfogadni, ahogy prezentálják. Még szép is, hogy vannak olyan lelkes emberek, akik kaucziókon keresztül tudnak kulturmissziót teljesíteni. Más már belebonyolódott volna a törvények horgába, a kitűnő Feld azonban tovább küzd, noha elköltött kaucziók tornyosodnak körülötte. Hős ő. Szent emlékezet és kevés kauczió marad majd utána.

Krónika II.

A pályadij.

— jun. 27. —

A pályadijat, mondani sem kell, nem adták ki. Aki nem adta ki, mondani sem kell, a Magyar Tudományos Akadémia, amely, hosszú évek óta, pályadijak ki-nem-adásával foglalkozik. Akinek nem adták ki: Csuday Jenő egyetemi tanár, amit csak azért kell mondani, mert a ki-nem-adást helyeselni óhajtom. Még helyesebb, hogy Csuday pörölte az Akadémiát 29.000 korona kártérítésért, s leghelyesebb, hogy a pör négy és fél év alatt úgy ért véget a Kuria ítéletével, hogy a tudóst keresetével végérvényesen, visszavonhatatlanul elutasították. Tudni kell még, mint adatokat, amiket nem kell tudni, hogy Csuday az Akadémia számára a Magyarok Történetét írta meg. A per folyamán pedig kiderült, hogy az Akadémia bírálóbizottsága nem olvasta el a pályázó művet. Mely jól tette, igazán mely nagyon

okosan tette. A tudós érezte, hogy 'mit kell megírni: Magyarország Történetét muszáj megírni, amely nem tud védekezni. A bírálóbizottság érezte, hogy mit nem kell elolvasnia: Magyarország Történetét, melyet ugyanis elég jól ismerünk. Mi Magyarország Története? Ez: »Őseink halászó és vadászó népek voltak, akik ellenfeleiket szolgálni küldték maguk előtt a másvilágra«. És ez: »Menjen a király az ő kedves kunjaival«. Meg ez: »Hütlén gyámból rossz király«. Továbbá ez: »Látván pedig, hogy... egy tollvonással megsemmisítette«.

Ezt bizony kár még külön is elolvasni, ezt már valamennyien könyv nélkül tudjuk. Ez nem ér 20.000 koronát, nem is beszélve arról, hogy 29.000 koronát megérne. Legkevésbé éri meg azt a három délutánt, amely ahhoz szükségeltetnék, hogy az ember Lehel kürtjét, a kedves kunokat, a hütlén gyámot és a tollvonást elolvassa. És azután hogyan lehetne kártérítést megítélni, 29.000 koronát. Valóban nem lehet bebizonyítani, hogy egy ilyen pályamű csakugyan 29.000 korona kárt okozott volna a Magyar Történetnek. Azt sem, hogy a Magyar Történet 29.000 korona kárt okozott az Akadémiának. A tudós pedig, aki a Magyar Történetet írja, ez a történet semmi kárt nem okoz, sőt hasznot okoz, hisz a tudós éppen azért tudós, mert a Magyarok Történetét írja. Ha ugyanazzal az irni-nem-tudással, szűk látkörrel, csekély itélettel novellákat írna, akkor nagyon rossz újságírónak számítana és senkinek eszébe nem jutna, hogy tudósnek nevezze.

Hiszen, igaz, valakinek nagy kára van e Magyarok Történeteiből. De ez a valaki nem indít kártérítési pert sem a történetírók, sem az Akadémia ellen. Ez a valaki bizonyos fiatal emberek összessége, akiket szokás gyűjtőnéven tanuló-ifjúságnak nevezni. Ártatlan fiuk ők, magyar fiuk, akiket az iskolai történetírás szántsándékkal szamarakká nevel *in* historicis. Az Akadémiának, persze, könnyű, mert nem olvassa a történetkönyveket. E sorok szerény írója azonban elolvasta pályázónak ama művét, mely Magyarok Történelme címen még a Millennium előtt jelent meg, sőt két kiadást is megért, mert a publikum éhes, összefoglaló, nem tulajdonosan testes magyar történeti könyv nem lévén forgalomban. Amilyen pompás részlet-munkálatok vannak a magyar történet területéről, amely művek azonban, természetüknél fogva, nem jutnak a nagyközönség elé, olyan árva az összefoglaló irodalom, amelyben majdnem kizárólag csak iskolakönyvek, vagy iskolaszerű könyvek jelennek meg. Egyik rosszabb és korlátozottabb a másikinál. Az Akadémiának, noha *ezt* nem mondta, igaza van. Gyatrák e magyar történetek és semmi egyébre nem alkalmasok, mint arra, hogy az olvasót félrevezessék. Vezetik is. Nincs a magyar közép-műveltségnek egyetlen olyan embere sem, aki tisztában volna akár Nagy Lajos, akár Mátyás uralkodásával. Pedig e két alak nagyon történeti s a szaktudomány előtt már a leghatározottabb körvonalakkal áll. E szaktudományt azonban a történeti kompendiumok írói nem hajlandók tudomásul venni. Példa: a magyar honfoglalásnak van egy ragyogó történetírója, Sebestyén Gyula a neve.

Valósággal testi gyönyörűség elolvasni, hogy a rendelkezésre álló gyér és keverék-adatokból ez az ember hogyan hámozta ki egyrészt a magyar honfoglalásnak a történetét, másrészt a monda-világát, hogyan választotta el a kettőt egymástól, hogyan vitte tálcán be a történetbe azt, aminek csak kusza nyomai voltak elszórva. Az iskolai történetírás egyszerűen nem vett tudomást Sebestyén Gyula munkálkodásának eredményéről. És nem vett tudomást Acsády munkálkodásáról, sőt, II. Józsefet illetően, Marczaliéről sem. Sebestyén Gyula megmondja és bebizonyítja, hogy ki volt Anonymus, csodaszépen mutatja ki, hogy a neve Adorján volt, III. Béla kancellistája volt, püspök volt Erdélyben. Ön, jó olvasóm, azonban még most is úgy tudja, hogy Anonymus *valamelyik* Béla király *névtelen* jegyzője volt. Mert ön így tanulta az iskolában, s mert a fiától, aki most tanulja, ugyanigy értesül.

Az ön fia meg éppugy megtanulja a gyász-magyarokról, vagy gaz-magyarokról szóló csacsiságot, ahogy ön is megtanulta. Lehelt és Botondot is tanulja, valamint azt is, hogy az Árpád-királyok énekmondói hegedősök voltak. Mindez nem igaz, nem így igaz, sokkal szebb és érdekesebb maga az igazság. De azt még nem terjesztik. Az Akadémia sem, amely egyszerűen nem adja ki a pályadíjat, de nem néz körül s nem látja meg, hogy van már magyar történetírás, amelynek kiadhatná.

Gábor Andor.

Flower-Girl.

— Noel Somers. —

Kimentem egy tikkasztó délután
Virágot venni, nyílt utcák során,
Czigány-lánykák ültek a kut alatt,
Amerre sűrűn, zajgó nép haladt.
Rózsákat árult mindenik: kezében
Zöld és piros csokrokba kötve szépen.

Az arcuk barna, — sötét a szemök, —
Furcsa kalapka a fejük fölött;
Hajuk, miként az inda futja át
Szemök felett a lánykák homlokát,
Mózes népe lehetek ők bizonynal,
Puszták rózsáit tépve ferge gonddal...

Volt köztük egy mogorva arcú lány,
Komor, mint egy félénk sólyom talán,
Ügyet se vetve, arra bárki ment. —
Vágytam tudni: e bánat mit jelent?
— Megmondta társa, egy fekete lányka,
Amint nekem virágait kínálta.

„Nővére halt meg épp ma, jó uram!
Türelmes lélek, nem sir hangosan...“
... Szeliden szólva hozzá: megvevém
virágait; hálásan jött felém, —
S mig sápadt volt, mint hervadó fa lombja,
Szeméből könyje hullt le a csokorra...

Zsoldos Benő.

Ronda tanár ur.

(Regény.)

(9)

Irta: HEINRICH MANN.

Vasárnap politikai gyűlésre ment Kieperttel a városvégi piacztérre, a szociáldemokraták tanyájára. Mindez hirtelen elhatározás eredménye volt. Annak az osztálynak a hatalma, ahová Lohmann tartozott, úgy vélte Ronda, nagyon hamar el fog tűnni. Eddig az artista minden invitációját gunyosan, higgadt mosollyal fogadta: ez egy felvilágosult zsarnok mosolya volt, aki az egyházat, a militarizmust, a rendetlenséget és a merev erkölcsöt támogatja s a saját érveiről inkább nem is nyilatkozik. Ma egyszerre elhatározta, hogy ezeket az elveit sutba veti; egy követ fuj a csöcselékekkel, harczol a sötét népgyilkosok ellen, a népet a palotába hívja és az általános anarchiában vérbefojtja a berzenkedő nagyurakat. A nép nehéz páráiban, amelyek zsirosan ülték meg a szociálisták tanyáját, megbomlott Ronda; és beteges lángra gyult halálos pusztító kedve. Vörös bütykökkel hadonászott a sörösüvegek között és kiabált:

— Jogot a népnek! Le a nemzetgyilkosokkal! . . .

Ordináré mámor volt; másnap megbánta. Ezenfelül megtudta, hogy míg ő ott a nagy zürzavarban hadakozott, Frölich kisasszony eltűnt a városból. Az első perczen, a félelemtől dermedten, Lohmannra gondolt.

Lohmann nem volt ma iskolában! Micsoda elvete-műltiségeket csinálhatott ezalatt? Ahogy Ronda kitétte a lábát, nyomban Frölich kisasszonynál termett! Biztosan nála van most is! A szobájában ül! Rondát heves vágy fogta el, hogy lássa a szobáját és átkutassa.

Ezeken a napokon Ronda reszketett a gyanutól. Az iskolában dühöngött, a hetedikesek utját állta, mint egy gyilkos. Az öltözőben azzal vádolta a kövér nőt, hogy kártékony befolyást gyakorol Rózára. A nő kiméletesen nevetett. Róza maga válaszolt:

— Fusson ki mind a két szemem, hogyha leülök azokkal a diákokkal, nekem azok különben is — ilyen fiatalok.

— Ronda haragosan nézett öngagságára. Aztán, mivel azt akarta, hogy a szimüvész nő ártatlan legyen, üszta, mint a hó, a kövér nőre ripakodott:

— Mindenért ön felelős! Mit tett a gondjaira bizott Frölich szimüvész nő öngagságával?

A nő nyugodtan válaszolt:

— Ugyan ne gyerekeskedjék.

Kinyitotta az ajtót és még egyszer visszajött:

— Folyton csak beszél.

Aztán mikor kiment, így szólt:

— De tenni nem tud semmit.

Ronda vörös lett, mint a paprika. Róza nevetett.

— Még mindig nem tudj, hogy mit kell tenni — mondta Róza, hogy egyedül maradtak.

Később aztán semmit se beszéltek egymással.

Valahányszor azonban bejött a kövér házaspár, Ronda pukkadozott a dühtől. Már régóta szigorúan bánt velük. Minél fontosabbá vált lelkében Róza, minél erősebben védte őt, minél határozottabban szembeállította őt a léha csöcselékekkel: annál kevesebb hely maradt az öltöző székjein a kövér házaspár ruhái számára. Fájt a sikerük és lármás, jó kedélyük. Az artistát az akrobata mutatványai után kiutasította az öltözőből, mert nagyon izzadt és ez egy oly művész nő jelenlétében, mint amilyen Frölich Róza kisasszony, nem illik. Kiepert jókedvűen kotródott s ezt gondolta:

— Aj de finnyások lettetek angyalkáim.

A felesége sértékeny volt, de nevetett és meglökte Rondát. Ronda letörülte a kabátját. Erre aztán a nő komolyan megsértődött.

Róza pedig vihogott. Mindig meg volt tisztelve, minden hízelt neki. Csak a kövér házaspár boszantotta, hogy a hazafias dalukat oly nagy siker kísérte. Ronda ismételtén azt állította, hogy csak Róza »művész nő«. Naiv intrikával szította a becsvágyát és azzal vonta magához, hogy rávette, sajnálja le az egész világot; arra kényszerítette, hogy csak benne, feltétlen lovagjában bizakodjék. Megkövetelte tőle, hogy mélyen megvesse a zsufolt termet, amelynek ágált, hogy lenézzen külön-külön minden nézőt, akinek tapsát akarta. Ronda a kövér nőt különösen azért gyűlölte, mert pletykákat hozott a teremből és beszámolt, milyen sikert aratott Róza.

— Hogyan! Lehetséges ez! — kiáltott Ronda. — Hogy merészkedik az az ember megmukkanni. Az a Meyer, aki tizenkilencz éves korában is elhasalt. S aztán három évig kellett szolgálnia.

Róza mosoly alá rejtette el a zavarát, hogy mégis csak tetszik neki az a szegény Meyer. Szerette volna, hogyha nem tetszenék. Természetétől fogva tanulékony volt s méltányolta, hogy egy olyan képzettségű pedagógus, mint Ronda, méltónak találta arra, hogy foglalkozzék vele. Ilyen megtiszteltetés még nem érte. Amikor a kövér nő tovább is védeni próbálta Meyert, Róza dühösen letorkolta. Mászor meg egy hervadt rózsával csiklandta Ronda orrát.

— Ezt a rózsát az a kis kövérke adta, aki ott ül, mindjárt a zongora mögött.

— Édesem, — mondta a kövér nő — az egy trafikos. Finum ember. Kiepert is nála vásárol. Nagyszerűen megy az üzlete.

— Nem tudom, mit szól hozzá Ronda ur — kérdezte Róza.

Ronda azt mondta, hogy egyik leghitványabb diákja volt, és mint üzletember is hitvány, mert minden számláját úgy állítja ki, hogy a neve kezdőbetűjét más, oda nem illő betűvel helyettesíti. A kövér nő azt mondta, ez semmi. Ronda hazudozott, hogy az üzlete se szolid. Frölich Róza nézte a professzort, aki tüzet okádott, riszálta a derekát és szagolgatta a lankadt rózsát.

— Na, maga a kákán is csomót talál — jegyezte meg a kövér hölgy. — Mondja meg az Isten szerelméért, miért ácsorog itt?

És mivel Ronda hallgatott, mint a csuka, folytatta:

— Csak lopja itt az időt.

— Semmire a világon nem jön rá — szólt Frölich kisasszony és a térdire csapott.

Ronda fülig pirult.

— Akkor csak hagyja a faképnél, hadd bölcselkedjék magában, — követelte a kövér asszonyság — jó magának butább is, azok se akárhik és legalább néhanapján tudják, mit kell tenniök. Maga ért engem, Rózácska. Tudja, ugye, hogy miért adok ilyen tanácsot, végre itéletnapig én se várhatok.

Erre kiment, hogy Kiepertjével elénekeljék a csatadalt. Frölich kisasszony siró keserűséggel mondta:

— A szentségit, úgy megcsipett, hogy kék folt marad a helyin!

A karját fogta.

— Ha jól meggondolom — tette aztán hozzá, kissé higgadtan — ez a perszóna már nagyon is pimasz lett.

Megállt és kétségbeesetten fakadt ki:

— Magában pedig egy szikra szánalom sincs!

És Ronda egyszerre érezte a nap-nap után szinte észrevétlenül felhalmozódott kötelességek terhét, melyektől most már nem tudott szabadulni.

Mig odakünn zengett a csatadal, Róza kisasszony sóhajtozva járkált fel s alá az öltözőben.

— No de most adok nekik!...

Mindig mondtam magának, hogy undorodom ezektől a kövérektől. Na hát most aztán megkapják a magukét.

És alig fejezte be a Kiepert-házaspár a német hősiességet dicsőítő éneket, Róza kisasszony viharosan kirobbant és a hazafiasságtól csöpögő terembe belerikácsolta:

*A férjem német tengerész,
Csatázik folyton ő,
De akkor is csatára kész,
Mikor az ágyba jő...*

Először elképedtek az emberek, azután hangosan felzudultak, végül pedig jót mulattak a furcsa helyzeten. Frölich kisasszony merészsége sikerült, győzelemtől ittasan tért vissza az öltözőbe.

A kövér asszonyság ezuttal komolyan fel volt indulva.

— Mi ketten tótágast állunk, csak hogy a közönség egy kis magasabb műélvezethez juthasson. És maga legszentebb érzelmeinket kicsufolja. Ennél nagyobb szemtelenséget még nem ettem!

Ronda Frölich kisasszony pártjára állott, kijelentette, hogy a művészetben minden iránynak van jogosultsága; művészet az, amit a nagy művészek csináltak; és minden javak között legszentebb Frölich Róza színművészno talentuma. Fejtegetéseit néhány a kövér hölgyhöz intézett szóval fejezte be:

— Maga nekem...

Ebben a pillanatban Kiepert lépett a szobába. Vele volt egy ember, akinek husos, veres képe pirosas kendővel volt köröskörül kötve. A veresképű felhuzta a szemöldeit és így szólt:

— Tyhü az áldóját, de csinos jószág maga lelkem! Tyhü ha! E mán teszi... Mer hát én is kapitány volnék, vagy mi, és ha kedve szottyanna, hogy valamit igyék...

Ronda beleszólt:

— Frölich Róza színművészno önagyása — jól jegyezzük meg — senkivel sem óhajt inni. Ön téved, ha azt hiszi. Egyébiránt kegyed nyilván félreismeri, ennek a duty... ennek az öltözőnek a magánjellegét.

— Maga tréfál — mondta a kapitány és még magasabbra huzta a szemöldjeit.

— Egyáltalában nem — világosította fel őt Ronda. — Hanem kioktatom önt ama kötelességében, hogy hagyja el ezt a szobát.

Kieperték megsokalták a dolgot.

— Tisztelt tanár ur, — mondta boszusan és zsörtölődve az artista — azt hiszem, jogom van behozni a barátomat, akivel éppen most ittam pertut.

A felesége kitalált:

— Láttak már ilyet? Senkinek nem ad egy árva fityinget, csak rontja itt a levegőt és elriasztja a vendégeket. Róza, rögtön menjen a kapitánynyal.

Ronda elkéült, reszketett.

— Frölich Róza színművészno önagyása — kiáltotta mélyről jött hangon és közben a felelemtől dühösen kancsálított a művészno felé — nem olyan jöttment, hogy önnel sörözni üljön le.

Szurós tekintetet vetett Rózára; a lány sóhajtott.

— Menjen innen, — mondta — látja, hogy hiába jött.

És Ronda győzedelmesen, halántékaig elvörösödve ugrott egyet:

— Hallja? Önagyása maga mondja önnek. Frölich Róza színművészno számüzi önt a közeléből. Engedelmeskedjék! Előre! Szedje a sátorfáját!

És máris megmarkolta a kapitányt; gallérjánál fogta, a kijárat felé lökdöste. Az erőteljes ember ellenállás nélkül türe. Mikor azonban Ronda elbocsátotta, megrázta magát. Csak hogy akkor már kívül volt a küszöbön és az ajtó hevesen csapódott be elámult szemöldökei előtt.

Az artista öklével az asztalra vágott:

— Szerencsétlen, maga, úgy látszik...

— Maga pedig...

Ronda tüszkölve rontott feléje. Kiepert megijedt.

— Jegyezze meg magának, — igen ám, ugy bizony — hogy Frölich Róza színművészno az én oltalmam alatt áll és nincs szándékomban megengedni, hogy öt sértéggessék — igen ám, ugy bizony. — Irja ezt le magának és többször mondogassa!

Az artista morgott valamit, de már kissé meghunyászkodva. Lassacskán odébb állott. Róza Rondára nézett és hangosan elnevette magát, utána még egyszer nevetett, sokkal, sokkal halkabban, gunyosan és szeretettel, mintha elgondolkozott volna kettejükön, előbb Rondán, azután saját magán: hogy miért oly büszke erre az emberre, akit máskülönben annyira nevetségesnek tart.

A kövér hölgy erőt vett haragján és Ronda vállára tette a kezét.

— Hallgassa meg, mit mondok — szólt.

Ronda félig elfordulva és tökéletesen megbékülve, a homlokát törülgette. Zsarnoki dühe elfáradt, féktelen toporzékolása újra néma és fás hallgatásba alélt el.

— Tehát ott az ajtónál van Kiepert, és itt van Róza, és itt van maga, és itt vagyok én...

Hathatósan igyekezett megmagyarázni a tényállást.

— És azután itt volt a hajóskapitány, akit maga kiebrudalt. Az tudniillik Finnországból jött és pompás üzletet csinált, mert elsülyedt a hajója és be volt biztosítva... Magának nincs bebiztosított hajója, ugy-e? Na hát az végre nem olyan nagy baj. Vannak helyette egyéb szellemi kincsei. Csak hogy már látni is szeretnék valamit ebből, csak ezt akartam mondani... Látja például, itt van az a lány, az a Róza. Ért engem? A kapitánynak van pénze, tekintélyes ember és a lánynak is tetszik.

Ronda zavartan pillogatott a művészno felé.

— Ördögöt tetszik — mondta a lány.

— Hiszen maga mondta.

— Hogy hazudik!

— Merje tagadni, hogy az egyik diák, az a fekete fürtű, akinek a szemére lóg a haja, komoly szerelmi ajánlatot tett magának.

Ronda vadul felpattant. Róza csititgatta:

— Ez nem igaz. A vörös csak el akarna venni, az az utálatos vörös, aki olyan, mint egy medve. Az a gróf, de fityülök rá, nekem nem kell, százszor mondtam, hogy nem kell...

Gyermekien Rondára mosolygott.

— Hát akkor hazudtam — mondta az asszony. — De az már csak való igaz, Rózácska lelkem, hogy maga kétszázhetven márkával tartozik nekem? Higyje el, kedves tanár ur, nem szívesen beszélek ilyenről, pláne maga előtt. De minden szentnek maga felé hajlik a keze. És, kedves tanár ur, higyeje el, rosszul teszi, hogy innen kidobja a vendégeket. A pénz a legkevesebb; de egy ilyen fiatal teremtésnek szerelem is kell. Maga

pedig nem jön rá semmire. Nem tudom, hogy boszankodjam-e, vagy nevessek rajta.

Róza közbevágott:

— Ha én nem szólok, akkor magának egy szava sincs.

De a kövér nő tiltakozott; azt hitte, hogy a morál és a tisztesség érdekében szólalt fel; és emelt fejfel ment ki.

Róza vállat vont:

— Kissé bogaras, de jókedélyű nő. Pénzt akar szerezni, mindig csak pénzt akar velem szerzettetni, de én nem adom be a derekamat.

Ronda feltekintett. Nem, ez a gyanu távol állott tőle.

— Senkinek se adom be a derekamat.

Jelentősen mosolygott, gunyosan és egyben szemérmesen:

— Még magának se.

Kissé várt.

— Elhiszi?

Többször kellett ezt kérdeznie. Ronda nem vette észre, milyen hidat vert a nő szavaival. Csak azt érezte, hogy a hangulat körülhullámozta és melege lett.

— Nem bánom — mondta és Róza felé nyújtotta reszkető kezét. A lány odaadta a kezét. Kis, szürkés és kövérkés ujjacskái lágyan csimpszkodtak a kezébe. Haja, müvirágjai, festett arcza úgy keringtek Ronda szemei előtt, mint valami színes kerék. Ronda küzdött magával.

— Ne tartozzék semmivel ennek az asszonynak. Kész vagyok...

Nyelt egyet. Rémülten az eszébe villant, hogy Lohmann megelőzheti őt ebben az elhatározásában; Lohmann, aki hiányzott az iskolából és talán a színész nő szobájában rejtőzött.

— Kifizetem önnek... tulajdonképpen... kifizetem az ön lakását.

— Hagyja kérem, hagyja — mondta halkan a nő. — Ne beszéljünk pénzről... Különben is nem sokba kerül a lakásom.

Várt.

— Itt van a házban... Egész csinos... Nem akar feljönni?

A nő lesütötte szemét, zavart volt, mintha egy komoly férfi vallana neki szerelmet. És csodálkozott, hogy nem kaparta a nevetés a torkát, hogy ünnepi áhitat dagasztja a szívét.

Különös és sötét tekintettel meredt Rondára s ezt mondta:

— Na, menjen előre. Vigyázzon, mert még meglátják a diákjai.

X.

Kieselsack benyitott a terembe, kék ujjait a szájához emelte, s halkan füttyentett egyet. Ertzum és Lohmann rögtön kijött.

— Siessetek — kiáltotta és hátrafelé tánczolt, tüzesen gesztikulált előttük a tornác végéig és a lépcső felé tartott.

— Már ott tart?

— Mi az, hogy ott tart? — kérdezte Lohmann, pedig jól tudta, miről van szó és a kíváncsiság pogányul furta az oldalát.

— Már fönn vannak — sugta Kieselsack, egészen ferdére vont szájjal. Lehuzta cipőjét és felsurrant a sárgakorlátos kis falépcsőn, amely erősen recsegett. Mindjárt lenn, az első kanyarodónál volt az ajtó. Kieselsack jól ismerte. Kukucskált a kulcslyukon.

Kisvártatva intett, némán és szenvedélyesen, még mindig a kulcslyukra tapadva.

Lohmann a vállát vont, a lépcső lábánál állott, Ertzum mellett, aki szájátva nézett fel.

— Na, hogy vagy? — kérdezte Lohmann megértően.

— Azt se tudom, hol a fejem — mondta Ertzum. — Meglátod, tréfa az egész. Ez a Kieselsack csak ugrat.

— Persze — erősítette meg Lohmann résztvevően.

Kieselsack egyre szilajabbul integetett. Némán vigyorgott bele a kulcslyukba.

— Pedig tudja a nő, — jegyezte meg Ertzum — hogy akkor egész biztosan agyonütöm Rondát.

— Már megint? ... Lehet hogy épp ettől kapott gusztust önagysága.

Ertzum ezt nem értette. A szerelmet csak egy tehénpásztorlány által ismerte, aki három évvel ezelőtt otthon a fübe csalta őt, mert egy erős bérest letepert a földre... Most a vetélytársa egy görbevállu nyavalyás; csak nem hiszi Róza, hogy Ertzum fél Rondától.

— Csak nem hiszi, hogy félek tőle?

— Hát nem félsz? — kérdezte Lohmann.

— Majd megmutatom neki.

És Ertzum felpattant, két ugrással lépett hat lépcsőt.

De Kieselsack, aki már elment a kulcslyuktól, mámorosan tánczolt a kanyarodónál. Aztán abba hagyta.

— Fiuk! — susogta és szemei szikráztak sajt-sárga arcában. Ertzum tüzpiros volt és lihegett. A tekintetük tusakodott, viaskodtak. Ertzum a szemével ezt mondta: ez nem lehet igaz. Kieselsack pedig vékony gunnyal, kissé vaczogva felelt... És Ertzum egyszerre épp úgy elsápadt, mint a társa, magába rogyott, mintha gyomron rugták volna és csupa tréfából felsóhajtott. Tántorogva jött le a hat lépcsőn. Lohmann karba tett kézzel fogadta, száján ellenséges és kaján mosoly játszott. Ertzum az utolsó lépcsőre zuhant mint egy zsák és tenyerébe vette a fejét. Hallgatott és tompán mondta:

— Megérted ezt, Lohmann? Hogy szerettem őt! Még mindig azt hiszem, hogy az az undok Kieselsack áprilist járát velünk. De akkor vége... Egy nő, akinek annyi lelke van.

— Amit most művel önagysága, ahhoz édeskevés köze van a léleknek. Egyszerűen azt csinálja, amit minden nő.

Lohmann sötéten mosolygott.

Ez a szó Breetpoot Dórát a piszokba rántotta, lehuzta a másik nő mellé. Breetpoot Dórát, a nők legkülönbjét. Pokoli örömben vájkált.

— Kieselsack már megint kukucskál.

Lohmann figyelmeztette barátját, aki fejét elfordította, a történetekre.

Kieselsack ugyancsak integet már...

— Na hát ez a Ronda... Gyere, Ertzum, álljunk odébb innen.

Felemelte barátját a földről és a kapu felé vonzolta. Ott künn Ertzum megkötötte magát és az istennek se mozdult; bambán és erélyesen vetette meg a vállát családásainak tanyájánál.

Lohmann sokáig hiába beszélt a fülébe. Azzal fenyegetődzött, hogy otthagyja és elmegy; ekkor jött Kieselsack.

— Na, micsoda unalmas ficzkók vagytok. Miért nem dugjátok be a pofátokat. Ronda már visszament a terembe a babájával. Elmondtam mindenkinek, hogy honnan jönnek és erre aztán megéjlenezték őket. Te, ilyet még nem ettem. Bent ülnek az öltözőben és

édeskednek. Halálra kacagtam magam! Gyerünk fel mind a hárman.

— Ne izélj — szólt Lohmann.

De Kieselsack nem tréfált:

— Csak nem félték Rondától? — kérdezte lázongva.

— Már ő is benne van a pácban, mit tehet ellenünk? Most megtánczoltathatjuk.

— Engem nem izgat. Ronda nivótlan fráter.

Kieselsack rimánkodott:

— Ne féljete. Anyámasszony katonái.

Ertzum hirtelenül elhatározta magát.

— Isten neki! Menjünk!

(Folytatása következik.)

Csalódás.

Egy pillanat.

— Csak mig a sziv a Rettenetre dobban. —

Egy röpke perc.

— Csak mig a szemünkből a Dacz kilobban. —

Egy óra csak.

— Amig a Bánat halkan ránk köszön. —

Azután végtelen, nehéz Közöny ...

Balázs Mária

A tudomány jegyében.

A tuczatember.

A kérdésnek semmi alapja, semmi jogosultsága. Werner Sombart mégis megkérdi magától: Az ember ostobább-e ma, mint régen? És vajjon minden következő generáció kevésbé tehetséges-e, mint az előtte való generáció? Tolsztoj volt az utolsó nagy írónk és Rodin az utolsó nagy művészünk. Nagy államférfiaink nincsenek. Ugyanezt mondhatjuk a tudósokról, mérnökökről. Mindezt Sombart állapítja meg és ebben a megállapításban adva a felelet, melyet a saját kérdéseire ad önmagának: az új generáció gyöngébb kvalitású, mint az, amelynek nyomdokaiba lépett.

Sombart nem követeli, hogy ezt a véleményét megfelelőleg fogadja el a világ. De hiába is követelné: a világ, az emberiség, mely annyiszor állott tátott szájjal a huszadik század nagy szellemeinek felfedezései előtt, ebben a kérdésben nem érthet egyet a nagyhirű német szociológussal és nemzetgazdászal. A tények, a nagyszerű eredmények Sombart ellen bizonyítanak, sőt ellene bizonyít leginkább az, amit saját állításának támogatására előad. Sombart azt mondja, hogy a kapitalizmus rátette az egyéniségre a kezét s elfojtotta az emberben az egyéni erők fejlődését és azok megnyilatkozását. S minthogy az egész társadalom kapitalisztikus alapon áll, az emberek nevelése is olyan mederbe terelődött, hogy inkább bizonyos átlagos intelligenciához segítsen, amely ne zseniket, hanem jó tapasztalásokat gyurjon belőlünk a kapitalizmus számára. A nevelést egységesítették, uniformisba bujtatták: egyforma az ma már mindenütt, s a nagy talentumnak ugyanugy hozzá kell idomulni, mint a kicsinek. Szóval, a tuczatember az ideálja a mai nevelőrendszernek. A tuczatember, amely mindent megtanul, mindent tud, de semmi újat nem teremt. De hát hol nagyobbak a zseni születésének a lehetőségei ott, ahol egy bizonyos fokú intelligencia már átöröklődik az egyik generációról a másikra s a másik generációban

együtt fejlődik tovább a folyton emelkedő kulturával, vagy talán ott, ahol az utód még ósállapotban élő szülők gyermeke, aki minden örökség nélkül csöppent a társadalomba. Igaz, a természet néha csodákat művel és a teremtő erőket olyan lélekbe oltja, melyet a kulturörökségek egész érintetlenül hagytak. Azonban az emberiség nem rendezkedhetik be csodákra. Nem szolgáltathatja ki magát a természet széleiről. Nem szolgáltathatja ki magát a természet egy hatalmas lökéssel előre viszi az emberiség szellemi világát. Lassan, generációról generációra tenyészti tehát azokat, akik lépésekben, vagy alig észlelhető méretekben viszik előre az elődök munkáját.

Sombart a hanyatlást abból állapítja meg, hogy a múlt századoknak voltak nagy írói, nagy tudósai és nagy művészei, nekünk pedig nincsenek. Sombart nem lát helyesen. Nem lát mindent, mert ha mindent látna, észre kellene vennie az elmúlt századoknak nemcsak kivételes nagyságait, de rengeteg számu analfabétáit is. Az olasz reneszánsznak sok zsenije, tömérdek talentuma volt. De hát nem kellett előbb az új kornak, a zsenik nélkül szükölködő tizenkilencedik és huszadik századnak jönni, hogy Lionardo da Vinci képeit megértsék, méltányolják és igaz értékük szerint megfizessék? Lionardo a maga korában nem volt az, aminek mi látjuk ma. És ki meri komolyan állítani, hogy azokat az írókat, akik Tolsztoj után következnek, nem fogják-e egy későbbi korban Tolsztoj elé állítani? Lám, a nivelláló, uniformizáló, tuczatember nevelő kapitalizmus megvalósította azt, hogy csaknem minden ember lelkét fogékonytá tette a Mona Lisa szépségei iránt s ezzel aztán a zsenit a maga abszolút értékéhez is segítette. A zseni értékét az adja meg, hogy mekkora a megértőinek száma. És éppen ezért mondhatjuk, hogy nagy zsenijeit csak olyan kornak lehetnek, amelyben az emberek nagy tömegei egy átlagos kulturnívóra emelkedtek. Ilyen tömegek nélkül a legnagyobb zseni is csak tenorista a pinczében. S miután ez a tömeg mégis csak a tuczatemberből rekrutálódik, azt kell mondanunk, hogy a tuczatember nemcsak a fejlődés bázisa, nemcsak a zseni őscsírája, hanem a zseni érvényesülésének egyetlen lehetősége is.

Sombart tévedése azon a régi felfogáson nyugszik, hogy a zseni születik. Régen, mikor a kultúra csak a kiváltságosok birodalma volt, a zseniknek születni kellett. De ma? Ma nem születik, hanem fejlődik.

Lksz.

Saison.

I.

Mesemondás az állatkertben.

A tekintetes városi hatóságnak alulírott mély tisztelettel bemutatja ama meséit, melyeket hajlandó az állatkertben a jó gyermekeknek felolvasni. Alulírott mindig azon az ambícióon volt, hogy a dzsungel vad lakói — sörényes oroszlánok, tarka leopárdok, rinzeroszok, tigrisek és egyéb bestiák — legyenek fültanui jámbor meséinek, melyeket ezennel a tekintetes városi hatóság cenzori figyelmébe ajánlok.

A mesék itt következnek:

A hü kutya.

A hü kutya egy erényes szőke hölgnél lakott. A hü kutyanak a hűségén kívül egyéb foglalkozása nem volt; selyem párnákon aludt; a tejet ezüstös ibrikből

itta; a kád, melyben fürösztötték, márványból készült és reggeltől estig egy francia ablakban ült, nézte a népes utcát szórakozás végett.

Az erényes szőke hölgy nagyon szerette kis kutyáját, egész nap játszott vele, simogatta, czirógatta és beszélt hozzá. Végül is a dolog kezdett unalmassá válni.

— Te kutya, — szólt hozzá egy szép napon — ma el fog jönni egy ur, aki ezentul a gazdád lesz és az én férjem. Légy olyan hü hozzá, mint amilyen hozzáam vagy.

A kutya nem szólt erre semmit, ... harmadszor azért, mert nem is tudott beszélni; ellenben szigorú fogadalmat tett magában, hogy nagyon hü lesz új gazdájához. Aznap délután meg is érkezett. Magas volt, szép szőke szakálla ringott a keblén és pápaszemet hordott.

— Ármánd, — szólt az erényes hölgy — bemutatom neked a hü kutyát, aki a mesékből tanulta a hűséget. Légy jó hozzá, mert ő is jó és odaadó és hűséges és csupa szív.

A kutya megnyaldosta új gazdája kezét és reggeltől estig hü volt hozzá. Este lefeküdt a selyem párnára, elaludt és a szőke szakállu férfiről álmodott. Reggel megitta az ezüst ibrikből a tejet, megfürdött és azzal a szándékkal lépett be a szalonba, hogy folytassa a hűséget az új gazdájához. Szándékát végre is hajtotta, borzasztóan hünek mutatkozott, bár furcsának tűnt fel előtte, hogy új gazdája ezuttal egy alacsony, barna, széles vállu, borotvált arcú férfi volt. Magában csak ennyit gondolt:

— Érdekes!

De hü volt estig, amikor is újból lefeküdt és álmodott a gazdájáról. Reggel, amikor belépett a szalonba, látta, hogy új gazdája fekete bajuszu, középmagas, monoklis ur.

— Micsoda fregoliánizmus ez! — gondolta magában, anélkül hogy hűségére csak halvány folt esett volna.

Utóbb kezdett terhes lenni ránézve ez a metamorfózis, mert óránként történtek a változások. Később pedig már oly szédületes sebességgel kellett hűségét alkalmaznia az erényes hölgy ugynevezett férjeihez, hogy amikor például épp készült hü lenni egy férjhez, már jött egy másik férj és az elsőnél megindított hűséget a másodiknál lehetett csak folytatnia...

A tehén a paradicsomban.

A tehén boldogan élt a paradicsomban. Finom kiszolgálásban volt része és ő kapta mindig a hatnapos kuglereket. Az emberek már csak a hétnaposokat kapták. Paradicsomi állapot volt és a tehén a világerő nem vágyott volna ki a gyönyörű helyről.

Az a nap, amelyen kinőttek úgy az ő, mint a férje ura szarvai, volt a bűnbeesés napja, és megjelent az Ur, ki szörnyű pallosát megforgatván, így kiáltott a tehénre:

— Kikergetlek a paradicsomból! Többé sem te,

sem utódaid nem térhettek vissza erre a szép helyre. Örökre száműzve vagytok innen!

A tehén sirva futott ki és soha többé vissza nem tért a paradicsomba, amely azóta központi tejcsarnok néven ismeretes.

A rinocerosz.

Miután a tüzimádó perzsa — mint Kipling már elmondta — oly rosszul bánt a rinocerosszal, a szegény állat kénytelen volt kivándorolni durva emberek közé. Ez felelt meg legjobban bőre természetének. Sok piszokkal dobálták meg, de ő ezt tűrte. A bőre egyre ráncosabb, egyre keményebb lett, úgy hogy már fűzni sem tudta magát.

Elment a bőrgyógyászhoz, aki mindenféle kozmetikai operációt végezett rajta, krémmel kengette, — de hiába; a kezelés nem használt. A rinocerosz kétségbe volt esve, mert mindenütt csufolták a durva emberek.

Nagy bánatában elment aztán egy bölcshez, hogy tanácsot kérjen tőle.

— Höl éljek, — kérdezte — hogy ne gunyoljanak az emberek és ne érezzék velem rinocerosz bőröm szegényét?

A bölcs így felelt:

— Menj azok társaságába, akik náladnál is vastagabb bőrűek, akik még több feléjük dobott piszkot bírnak el...

A szegény állat szót fogadott és megválasztatta magát városatyának.

A gyermek és a farkas.

A farkas szófogadatlan volt, szülei távollétében távozott hazulról és eltévedt az erdőben. Szepegve bujdosott a fák között, keresve az utat hazafelé, de bármerre is fordult, mindenütt sűrű rengeteg meredt feléje.

A helyzet egyre kellemetlenebbé vált, főleg akkor, amikor a nap lebujt a fellegek mögé és kezdett esteledni. A szegény farkas utolsó erőmegfeszítéssel vágott neki egy sűrű bozótnak és azon túl ment, ment, mendegélt, amikor egy tisztáznál olyasvalamit látott, ami megfagyasztotta ereiben a vért.

A tisztáson állt egy hat éves gyermek és cinikusán kaczagott. A farkas érezte, hogy veszte közeledik, leterdelt és így könyörgött:

— Jó gyermek bácsi, ne egyél meg! Könyörgök, ne bánts! Jó szüleim sirni fognak utánam a veremben.

A gyermek gögösen hallgatta végig a könyörgést, majd így szólt:

— Jó, nem bántalak; azaz nem eszlek meg; annál is kevésbé, mert nem jó a husod. Ellenben...

A farkas reszketni kezdett.

— Ellenben — folytatta a gyermek — kiéheztetek, megnyuzlak, kiverem a fogadat és eladlak a budapesti állatkertnek.

— Mért nem így adsz el, ahogy vagyok?

— Mert így nem kellesz az állatkertnek. Tuljó állapotban volnál így nekik.

Maitre Jacques.

II.

Pavillon Royal Gerbeaud.

Őn, nyájas olvasó, bizonyára emlékszik még a Près de Câtelanra? Együtt valánk ott, egy párisi tavaszon, amely finom volt és enyhe. A fák virágoztak akkor, az ég szürkés-kék volt, mint Párisban mindig, és délután hosszú kocsisorok harcoltak az Étoile körül. Hogy önti itt a város a járműveket, a nagy kokottok kokett, furcsa fogatait, a tekintélyes családi batárokat, öreg, borotvált kocsisokkal és még öregebb, kifestett arisztokrata dámákkal, a hosszú autókat, bennük fiatal nevető lányok à l'américaine és azután a sárga De Dion Boutonokat, taxaméterrel és velünk, akiknek nincsen pénzünk. Az Étoile körül összegabalyodik a sok hosszú menet, hogy azután hosszú szabályos sugarakban belefolyjon az Avenue de la Grande Armée-ba a Bois felé. A nagy boulognei erdő magába nyeli a pihenő Párist, a kocsik, autók eloszlanak az utakon, a gyalogosok leheverednek a füre, vagy eltűnnek a kis kávéházak embersűrűjébe, a kocsikázók elhajtának Suresne-ig, vagy leszállnak sétálni a villák között. A nagyvilág és a félvilág ellenben, a cabek, autók és családi alkotmányok tulajdonosai a Près de Câtelanba mennek, ahová Őn is velem együtt, mert szép ott, előkelő és finom, és megér annyit, hogy Őn és én tiz frankot fizessünk az uzsonnánkért még akkor is, ha nincsen tiz frankunk. Sőt pénteken huszat is, mert ez az előkelők napja s ilyenkor Radziwill hercegnő, az isteni Mary, magas mail-coach tetején vágtat a Bois-n keresztül, a batár tetején a gavallérjai, benn a kocsiban az inasai. Ott megy el mellettünk s leül a kis oszlopos terrazon nem messze, nézni lehet, látni lehet, s ha az őn kabátja esetleg jobb szabásu, mint az enyém, más idegenek azt hihetik, hogy őn is idetartozik és nem könnyelműség, hanem szokás, hogy itt uzsonnál. Mert itt azok uzsonnálhatnak, akiknek igazán mindegy, hogy tiz frank, pénteken husz, akik szívesen fizetnek, hogy maguk között legyenek. Őnek és nekem, sajnos, nem mindegy, ha mégis elmentünk, az csak annak a jele, hogy a jó élet utáni vágy hála Istennek sokkal erősebb bennünk, mint a józan számítás. Sors-társaink lám, a többi szegények, már ragaszkodnak ahhoz, hogy holnap is ebédeljenek s az arisztokratáknak azért sikerül egyedül maradni. A tiz frank, pénteken husz a lángpallosu angyal, aki távol tartja a paradicsomtól a szegénységben bűnösöket.

Budapesten, ahova Őn és én hazatértünk, a paradicsom lényegesen olcsóbb. A budapesti paradicsom, amely az előkelő zárkózottság szerepét játszsza, a fenti büszke címet viseli. Pavillon Royal Gerbeaud. A budapesti Boisban van, amint azt tudni méltóztatik és ide is kocsisorok indulnak délután, de csak szaggatottan, mint a vasuti térképen a pontozott viczinálisok a folyamatos, egyvonalu gyorsvonatok mellett. A kocsisor egyáltalában kissé viczinális jellegű, amint az Andrássy-uton bandukol, össze-vissza bandukol, kissé a vidéki szinpadra emlékeztet, amelyen a kellékes ur saját diszleteivel a kék madárról szóló Maeterlincket játszsza. Mert igaz, néhány büszke automobil elhagyja az embert, de olyan kevesek és olyan kevés az erkölcsi alapjuk, hogy az élet jellegének mégis inkább ama szomorú szerszámot kell hogy elfogadjuk, amelyben Őn és én ülünk. Ezt az egylovast, lehangoló bizonyosságát az uri szegénységnek, ugyebár megállítjuk a millenniumi oszlopnál és innen inkább gyalog a Gerbeaud felé; némelyek, akik nyári elegáncziánkat látják, azt hihetik, hogy sétálni van kedvünk és a fogat lépésben megy utánunk a Stefánia — szélén. És ugyanezt hiheti a portás is a Gerbeaud előtt, azokat pedig, akik ugyanakkor kocsiból szállnak ki, egy merész köszönéssel le lehet sze-

relni. Így csak át a kapun, azután már minden jól megy, a kavics a sárga czipók alatt kellemesen ropog, gyors áttekintő pillantások szállnak jobbra és balra és csak fel a második terraszra, ahol a legelőkelőbb, ahol a főhercegek szoktak ülni, ahonnan mindenkit látni lehet, színésznőket, neves írókat, lipótvárosi hölgyeket, mágnásokat és képviselőket, ahol már mindenki egyenlő hattól nyolczig, ahol már ize van a paradicsomnak, s ahol a paradicsom nem drágább, mint hatvan krajczár.

Egy korona husz, Budapesten ennyibe kerül az előkelőség látszata, egy csésze kávé Gerbeaud ur királyi pavillonjában, ahol hattól nyolczig előkelők lehet lenni. Ime a különbség Páris és Budapest között, nyájas olvasó, mint azt Őn is sokszor tapasztalhatta. A mozdulatokban, a beszélgetés stílusában, a tónusban, az élet hangulatában, amelyből mindig hiányzottak az apró finesszek, ugyanazok, amelyekért Őn Párisban rajongott, amelyekért odaadta a másnapi ebédjét. Ime, a szédületes hely, amelyben az élet kiváltságosai fálalkoznak, hatvan krajczárba kerül, ennyi egy uzsonna, a borralalókat nem számítva. Ugyebár Őn nem fog megütközni azon, ha én ennek nem örülök? Mert úgy látszik ugyan, mintha az előkelőség árának ilyen leszállítása holmi demokráta tendenciát jelentene, de Őn tudja, nyájas olvasó, hogy ez csak úgy látszik. A Pavillon Royal mégsem a népek van és Gerbeaud ur nem azért fizeti évenként a fővárosnak a hagyományos aranyat, hogy olcsó szórakozásra nyújtson alkalmat a kishivatalnokoknak. Nem, Gerbeaud ur természetesen azért vette át a királyi pavillont, hogy kis uzsonnázó olympust csináljon az isteneknek, csak olyat, mint a francia fővárosban a Près de Câtelan. És Gerbeaud ur is, hogy megőrizhesse ezt a célzatot, odaállította a bejárathoz az angyalt a pallossal, de a palloson nem az arany lángol, csak a réz pislákol. A korlát, az akadály, amely a nem fashionable közönség számára áthághatatlan, Párisban husz frank, Budapesten hatvan krajczár.

És mennyire igaza van Gerbeaud urnak, milyen jól ismert bennünket, mikor ezt a mértéket felállította! Vagy nézzen itt körül, nyájas olvasó, hányan vagyunk a terrazon, akiknek joguk van egy csésze kávéért hatvan krajczárt fizetni? Ne rám nézzen kérem, akinek anyagi nivójához igazság szerint a nagy pohár kávé tizenkettőért simul. Azokat vegye számba, akiknek mindegy volna, hogy hatvan krajczárt, vagy tiz frankot fizetnek. Hamar végzett velük ugye? Ezekből nem lehetne a kis olympust fentartani, még ha husz koronát fizetnek sem, már csak azért sem, mert ma vannak itt utoljára, holnap utaznak Aix-les-Bainsbe. A törzspublikum mégis belőlünk alakul, akiknek nem jogunk, csak szívünk van ahhoz, hogy kifizessük a hatvan krajczárt. De forint huszhoz már hiába volna szívünk ugye? Forint husznál már elhullana ennek a közönségnek a fele, és ha a párisi husz frank belénk ütne, akkor már alkalmasint egyedül sétálgatna a kavicsos uton a főhercegasszony. A valódi gazdagság és elegáncia Budapesten olyan kevés, hogy önmagának nem tarthat fenn egy külön uzsonnázót, mert agyonunná magát. És hatvan krajczárig, hatvan rongyos krajczárig kell leszállnia, hogy megtaláljon bennünket, a türelő staffage-t.

A demokráciának ez az oka, nyájas olvasó. A demokráciát szegénységnek hívják, s a büszke cím, a Pavillon Royal csak csalódás. Szereti Őn ezt a demokráciát? Szereti, hogy csak hatvan krajczárba kerül Őnek az előkelőség? Én nem. Mert igaz, hogy a kávé jó és megtalálom azokat, akik Budapesten mint high life szerepelnek. De mi hasznom van belőle? Hol van ez az előkelőség attól, amelyet a Près de Câtelan rejteget, a hatvan krajczár és a husz frank között milyen nagy a különbség. Milyen más az élet, ez a rendes, pesti, fakó, milyen jó volna élni, odaadni mindent, mindent a ragyogó világot, az álomért,

amelybe elmámorosodnak az érzékeim! Milyen jó volna előkelőnek, szépnek, gazdagnak lenni, vagy elhíttetni magammal, hogy az vagyok, mert a jövő boldogságomat adtam egy csésze kávéért. Milyen szívesen odaadnám! Ugyebár Ön is, nyájas olvasó ?!

Jean Preux.

INNEN-ONNAN.

Két halott. Az egyik volt író, újságíró, rigmusba szedte a kecskeméti törökvilágot és aranyrámába füstötte a bugaczi mándlis Apollót, és volt képviselő, vasutas, polgármester, tapsolt az Irányi háta mögött és várost, tornyost, ezüstkupolást épített a sátorlakó nomádoknak. És akárhol volt, mindenütt alkotott, teremtett, ha nem volt arany: hát sárból, ha nem volt sár: a semmiből, mert zseni volt, nyughatatlan, keleti magyar zseni. Egy aktív, cselekvő, építő Eötvös Károly, — azt csinálta tettel, amit szóval a Barcsay Domokos, Beöthy Áldzsi, Bessenyei Ferencz. Azoknak volt pénzük, hát csak a folyosón, bor mellett, cigáró mellett, atyafiságos anekdotázás közt hajigálgatták az ötleteiket. Kada Eleknek nem volt pénze, neki be kellett ülni a redakcióba, városházára és cikkbe, lélekbe, palotába, kulturpolitikába önteni az ötleteit. Kecskemét, a híros, az élet-től meleg magyar város az élére állította, és amikor a makranczos föld háborogni kezdett: elsőben ez az oszlop tört ketté. A földrengést nem tudta túlélni, a szétdőlő Kecskemétnek utána ment ő is és a sirja fölött, mint valami óriási, gigantikus mauzoleum, egy egész város hirdeti az emlékét.

A másik csak újságíró volt. Az újságírás segítette Singer Zsigmondot atba az előkelő pozícióba, amelyet a »Pester Lloyd«-nál elfoglalt. Ezt hangsúlyozni kell ma, amikor néhány urat csak a vagyona tett meg főszerkesztőnek. Csak a vagyona és az az ambíciója, hogy udvari tanácsos, magyar nemes, vagy főrendiházi tag legyen. Singer Zsigmond egyiket sem ambicionálta és mégis főszerkesztője lett a »Pester Lloyd«-nak és tagja a magyar főrendiháznak. Újságírónak ez Magyarországon elég szép karriér. Igaz, hogy nem soká örvendezhetett a sikernek, de az ő pályafutása annyi sikert és a siker révén annyi gyönyörűséget hozott neki, hogy halála előtt megelégedve mondhatta: Az élet semmivel sem maradt adósom. És valljuk be, hogy az élet ném érdemtelen férfiúra pazarolta kegyeit.

Ő **Őrszem lett a cserkészből.** Nem tudom, miért cserkész az őrszem és az őrszem miért cserkész. Nem tudom, miért teszik zárójelek közé az őrszemet, ha cserkészből irnak, s miért teszik zárójelek közé a cserkészt, ha őrszemről irnak. Tudtam, hogy kezdetben vala a cserkész, és tudtam, hogy a központi városházán, a nagyszerű és korszakalkotó eszmék szülőföldjén született az őrszem (cserkész). Némi utánjárással aztán megtudtam, hogy a cserkészt egy fővárosi református iskolában szülték. S mert a kongregációk nem akartak a reformátusok mögött maradni, ők rögtön megszülték a katolikus cserkészeket. A zavart úgy akarta eloszlatni a főváros valamelyik tanvezére, hogy megszülte a magyar őrszemet, (cserkészt), melyet a főváros tanársága hivatalos szervezetnek adoptált. A főváros iskoláiban tehát csak »magyar őrszem« ifjúsági szervezetek alakulhatnak. Rendben van. De tessék csak idehallgatni. Alig született meg a magyar őrszem, már is: szült egy 230 oldalas könyvet, amolyan használati utasítást ahhoz, hogy a levegőt hogyan kell szivni a szabadban. Azaz hogy, pardon, a könyvet nem szülték, hanem szerkesztették. Két fővárosi tisztviselő neve tündökölt a könyv borítékján, mely egy előkelő pesti könyvkereskedő kiadásában jelent meg. És most már tudom, miért lett őrszem a cser-

készből. Könyvet kellett kiadni, könyvet, melyet a fővárosi diákok vásárolni fognak. Minthogy pedig egy könyvben illik valami újat is adni, a cserkészt át kellett öltöztetni őrszemnek, magyar őrszemnek. A gondolat zseniális. Ilyen gondolatokkal szerzett Rothschild is vagyont, s mi igazán csodáljuk, hogy ott, ahol minden fővárosi tisztviselő tud pénzt szerezni, miért kell éppen csak Bárczy Istvánnak kölcsönökkel operálni.

— **Abderhalden.** E német név viselőjének sikerétől hangosak most Németország nagy tudományos empóriumai, s a nagy láz lassanként átterjed a kontinens egyéb helyeire is, ahol a természettudomány aktualitásai szenzációszámba mennek. Hogy tapintatosan fejezzük ki magunkat, a német professzor az első, aki a nagy metamorfózis első tíz napjában is pontosan meg tudja rajzolni a vonalat, mely az asszonyt a leánytól elválasztja. Ha a felfedezésének csak időbeli, hogy úgy mondjuk, rekordhaszna volna, a dolgot nem lehetne egyébre taksálni bizonyos természettudományi atlétikánál. De a professzor tudja, mit csinál: nem is egy, hanem két metódust dolgozott ki céljának elérésére s itt már nem véletlén ráhibázásról van szó. A hallei professzor, ki eddig is originális genie-számba ment, ezuttal átlépte a határt, mely szűkebb tudományát a nagy nyilvánosság publicitásától elválasztotta; a megállapításai ki fogják terjeszteni hatásukat a mai ember érdekhálózatának csaknem minden vonalára: jogi, szociológiai és higiénikus jelentősége lesz, s egyszerre beláthatatlan perspektívákat mutat meg. Ugy hiszszük, hogy ő az, aki belelátott a titkok közé, amit Horatio felfogni képes még nem volt: meg fogja magyarítani az életet, a nyomorunkat, az örömlünket és szenvedésünket, egy retorikában az embert és egy pohár vízben a tengert. Nem filozófus és nem költő, mégis szellemeket idéz föl, titkokat mutat meg, amelyek eddig mindenki előtt ismeretlenek voltak, atómokból rekonstruálja az embert és biblikus jelentőségű törvényeket közöl velünk. Holnaptól kezdve bele fog szólni az emberiség magánéletébe és sokan fogják áldani és sokan fogják átkozni ördöngös masináit.

24 **A herczeg válik.** Ismeritek a régi dalt, mely mindig új marad? Uj, még akkor is, ha a herczeg már nyolczvankét esztendő. Sőt talán éppen akkor a legujabb. Lajos bajor herczeg dudolja most ifju szívvvel egy hajdani ballethölgy fülébe, hogy: a férfi ingatag, és a néhai ballerina, a herczegi hitves az első asszonyra gondol, aki szintén piruettekkel hódította meg a vidám herceget és kissé szomoruan ismeri be a vallomás őszinteségét. Annál is inkább, mert a harmadik, az utána következő asszony szintén a balletkarból készül átlépni az agg herczeg szívébe. Ámbár ebben a pünköski királyné-válogatásban van valami következetesség, valami tradíció és megható ragaszkodás. Szerelem ez, de van benne rendszer, és ha inog is a herczeg, ingatagsága mindig csak Terpsychore berkei felé vezet. On revient toujours, de mert az első szerelem virága már lehervadt, csak egy második, illetve harmadik tavasz-jöttén kell megkeresni a régi ibolyát. Ami különben mégis csak azt bizonyítja, hogy az ibolyák között nincs két egyforma szál, s még egy öreg herczeg is különbséget tud tenni köztük.

24 **A mult hiénái.** Ebben a szép demokrata világban a legkedvesebb dolgok azok a leleplezések, amelyek jeles és kevésbé jeles közéleti szereplőinkről kárörvendő mohósággal sütik ki, hogy mielőtt közéleti jeles lett, mi volt azelőtt. Így Gerő szívesen is kéjjel állapította meg a demokrata sajtó a hajdani pezsgőügynököt, s most egy házasságközvetítőről rántják le ki-

méletlenül a mult leplét, amely alatt egy béresgyerek szerénykedik. A házasságközvetítő egynemely nem korrekt dolgot követett el, s a lapok örömmel újságolják: hja, persze, azelőtt béresgyerek volt. Mintha az kellemesebb lenne most, ha előzőleg demokrata vezér lett volna. Különbén a legfurcsább, hogy éppen azok szeretnek ennyire a multtal dobálózni, akiknek a legkellemetlenebb lenne a mult bolygatása. Mert hogyha azt kezdené valaki kutatni, hogy a legtöbb ember, mielőtt újságíró lett volna, mi volt, vagy mi akart lenni előzőleg, igen szegénylős fölszisszenések támadnának a demokratizmustól csöpögő táborban.

SZINHÁZ.

»1813.«

Mielőtt nyári szabadságra kelnék fel az unalmas zárt-székről, tisztelt közönség, örvendjünk egy perczig az idei év legszebb színházi szenzációjának. Az új Hauptmann-dráma mint valami vérvörös nap kel föl nyugaton sötét botrányfellegek között. Európában nem lehet jubileumokat ünnepelni. Hauptmann Festspielje a száz év előtti felszabadulást czelebrálja, s közben kiderül, hogy Németország függőbb és szerencsétlenebb, mint valaha. Egynéhány rimes sor, egypár rosszul alkalmazott jelző... felbomlik a társadalom, egymásra rontanak ilyen feketék és olyan feketék és a nagy káoszban épp olyan kifosztva és árván áll a német poéta, mint száz év előtt az orosz hózivatarban ideálja, a császár.

Hauptmann szereti Napoleont... és ez kétségtelenül hazaárulás. De dicsőítenie kell az epigon időket, midőn a középszerűség legyőzte a kolosszalist, s a német egyetemi tanárok, szövetkezve a tornaklubok sörszagu hőseivel, megverték a világ legfényesebb hadseregét. A történelem azt mondja, hogy ez a nemzeti eszme diadala volt, de a zsenik érzik, hogy itt a közönséges győzött a rendkívülin s a tömeg a tehetségen. A költő ajka a korzikainak suttog hódolatot, de a kezében banális tölgyfaág van, melylyel Jahn német tornatanárt koszoruzza meg. A porosz nézők több lelkesedést óhajtanának s a költő némán szenved Napoleon génuszáért a habzó sörösüvegek között.

Tény, hogy a Festspiel sulyos csapás a német hazafiakra. Szerepelnek benne Stein, Fichte és Hegel, megjelenik egy lázas monológgal Heinrich von Kleist is, a jól megtermett Germánia Pallas Athenének füzi magát... de mi hasznuk mindebből a hazafiaknak, ha ezek az összes szereplők csak pojáczák, fából való bábok, melyeket a darab kezdetén kihuznak a fiókból s a végén visszagyömöszölnek. Ime, — ez belenyilal a szívükbe — a száz esztendő, ami azóta eltelt, csak arra volt jó, hogy ma kómikus marionett-játéknak lássék az akkori nagyszerű küzdelem. Szegény németek! Elfacsarodott a szívük, midőn a szabadságharczuk legnagyobb hőseit kómikusan, kócczsal kitömve látták ágálni egy játékszínpadon. Minő komédia! — kiáltott fel sirva a Deutsche Tageszeitung és zöld agrár-börkabátjából sóhajtvá vette ki a zsebkendőjét, hogy megtörölje a szemét s aztán intsen a cenzoroknak.

Pedig ez a költemény mély és nemes hangjával a Faust Vorspieljének rokona, s Weimar márványos zengzetességével épült. A goethei tradiczók... Az Ilm-menti kis kerti színházban üdvözölték ilyen játékokkal az öregedő kegyelmes ur legszebb napjaiban az idegen vendégeket, az orosz nagyhercegeket s Karl August névnapjait. A német vers 1800 körüli klasszicitása ez... (néha így szólunk: nem Euripides-fordítás?). A költőnek fogalma sincs a világtörténelemről, mondta mégis a darabról egy berlini törté-

nelmi tanár. (O. ö. professzor.) A tanárnak ellenben nincs fogalma a költészetéről. A történész így szól: 1813, ez a német sovinizmus megszületése, az eltiport nemzetek fellázadása. A költő így: 1813, itt nem történt semmi különös, csak az Isten, ki alapjában véve ügyes színigazgató, kissé felcserélte a bábukat a színpadon. Ez is csak komédia volt, mint minden. Lelkesedni! kiáltja a történész. Én álmodozom, mindja a költő. 1813! üvölti a történész. Napoleon... feleli ábrándosan a költő. Schlus, dörgi Berlinben a császár, s a függőnyt hirtelen lebocsátják.

Kinek van igaza? A császárnak, mert ő Wildenbruchon kívül nem ismer más költőt. A történésznek is, mert 1813-ban tényleg megverték Napoleont. A poétának nem, mert ő, ki ég s föld között ur a dolgokon, beburkolta az 1813-ik év rövid mámorát az örökkévalóság felhőibe. Tulságosan távol áll, tulságosan finom... Szebbnek és halkabbnak álmotta ezt az esztendőt, semhogy a nagyothalló német közönség megérthette volna. Az esztétikus hazaszeretet majdnem hazaárulás. Pedig talán ő is szereti hazáját, melyben negyvenkilenczes czipőjü teutonokon kívül Kleist és Heine is daloltak egyszer. De hát néha igazán nem lehet vele kibírni. Blücher tábornokot például Vorwaerts-marschallnak nevezi a darabjában, s itt kénytelen volt mindenki egy berlini szocialista lap czimére gondolni. Így talán mégsem lehet profanizálni a német történelmet...

»1913« jobb czim lett volna egy ilyen betiltott Hauptmann-darabnak.

Sz. L.

Művészet.

Magyarvilág Bécsben. A monarchia kancsal két szeme, úgy látszik, kezd egymásra pislogatni s a barátkozásnak, amely alig-alig hogy elkezdődött, úgy látszik, már is meg van a maga hatása: Bécs kezd Budapesthez hasonlítani. Az a botrány, amely a muzeum építése körül lejátszódott, legalább már egészen budapesti izü. Otto Wagnert, a modern architektura egyik legnagyobb zsenijét mellőzték dr. Protezsé ur kedvéért. A bécsi városi muzeumot valamely tehetségtelen, de jó összeköttetésekkel rendelkező fiatal senki fogja építeni, aki lenásolt egy középkori épületet, — ennek örült oly igen Weisskirchner ur; Wagner pedig a maga nagyszerű művészetével, tudásával és talentumával elmehezt zabot hegyezni. Ugy kell neki, s úgy kell a jó osztrákoknak, minek jöttek Magyarországra, minek próbálták megcsinálni a békét Capulet és Montecchi között, tudniok kellett volna, hogy ruhájukon, a kezeiken viszik magukkal a járványt, amelynek neve: korrupció, tudatlanság, vaskalaposság, vagy amit akartok. Most náluk is beütött ez a kétezzagu mennykő s a művészet letörött barátai kapkodhatnak segítség után. Mi, jó magyarok, kárörvendve röhöghetnénk ezen a kapkodáson, hogyne, hiszen igen megnyugtató látvány, mikor másra is rájár a rud. S reánk annyi ideig járt, hogy már igazán ideje, hogy másfele is forduljon. Nekünk is megvan a magunk Otto Wagnerje, éppolyan zseni, éppolyan tudós, de ezenfelül még fanatikus és elkeseredett hive a magyarságnak. Mindnyájan tudjuk: Lechner Ödönnek hívják. Ő lett volna hivatva arra, hogy a maga egyéni, tüzes fantáziájával színt, életet, művészi karaktert adjon az ébredő Budapest külsejének. És mégis: élete munkássága arra az egy-két szigetre kellett hogy szoritkozzék, amely zöld oázis gyanánt intetet felénk Budapest házainak ocsmány sivatagában. Miért? — Korrupció ónagysága leginkább dédelgetett gyermeke, a nagyrahivatott dr. Protezsé miatt. Igazán örülünk, — bármilyen csunya — hogy a kedves csemete most Bécsbe-tette át működését, ha másért nem, azért, mert megláthatjuk, hogyan bánnak el majd vele odaát. Mert

hogy Bécsben nem türik majd a dolgokat olyan könnyen, mint nálunk, az bizonyos. És nekünk jó lesz tanulni egy kicsit. Budapesten újra építenek, mindig építenek, s egy új középület nálunk nem kivételesen, mint Bécsben, hanem mindig botrányt jelent.

IRODALOM.

Nem és jellem.

(Weininger Ottó könyve Gábor Andor fordításában.)

Tíz év előtt az európai könyvpiac szenzációja volt ez a könyv. Megjelenése első évében három kiadást ért s azóta megötszöröződött ez a szám, ami a tudományos irodalomban páraflanul álló esemény. És Weininger könyve tudományos munka. Tudományos alapon mutatja ki a női nem és a zsidó faj alsóbb rendűségét. A nőről vallott alapelvei: »A legmagasabban álló nő sokkal alacsonyabban áll, mint a legalsóbb fokón álló férfi.« »A nő: mint szfinx?! Gonoszabb butaságot még soha ki nem mondtak, gonoszabb szédelgés még soha el nem játszott. A férfi végtelenül rejtélyesebb, összehasonlíthatatlanul komplikáltabb. Csak az utczára kell kimenni: alig van nőarcz, aminek kifejezésével azonnal tisztába ne jöhetnének.« »A nő: semmi s ezért, csak ezért lehet mindenné, míg a férfi csak azzá lehet, ami. Nőből azt csinálhatunk, amit akarunk, a férfit legfeljebb hozzásegíthetjük ahhoz, amit akar.«

Körülbelül ugyanezt mondja a zsidóról. Kemény vádak ezek s a Weininger tudományos bizonyításában vádak is maradnak. Mert a bizonyítás, bármilyen tudományos felkészültséggel épült is, nem sikerült. Nem sikerült már az ötszáz oldalas könyvben sem. De ami a könyvben talán mégis a tudományos igazság erejével hat, még ez is egy elkeseredett, hiúságában megbántott lélek toporzékolásaként jelentkezik, ha megismerjük a könyv íróját és azokat a motívumokat, melyeknek a könyv születését köszönheti.

Ezen a két nyomon eljutunk Weininger filozófiájának és öngyilkosságának kulcsához és ezen a nyomon válik kétségtelenné, hogy Weininger szenvedelmes antiszemitizmus és tajtékozó antifeminizmus nem egy tudományos kutatás folyamán kialakult meggyőződésnek, de egy elkeseredett léleknek a megnyilatkozása. Hogy az elkeseredettségét megértsük, tudnunk kell, hogy Weininger külsője egyáltalában nem volt alkalmas arra, hogy a nők körében rokonszenvet ébresztszen és sikerekhez segítse. A nők nem vették őt észre és ő a gyűlöletével irányította magára azok érdeklődését, akik ignorálták. A gyűlölete tehát nem volt ősi gyűlölet, mely a körülményektől függetlenül alakult ki lelkében. Az ő gyűlölete a megbántott, kikoszorozott udvarló gyűlölete volt, mely azon mulott, hogy sikerrel vagy sikertelenül operált-e a nők szíve körül. Egy szerencsés szerelem egész más irányt adhatott volna Weininger filozófiájának és pályafutásának. De a sikert kizárta az ő elidegenítő külseje, s így nem maradt egyéb az ő számára sem, mint megvetni azt a szőlőt, amelyet el nem érhetett. De Weininger sokkal nagyobb kaliberű egyéniség volt, semhogy kicsinyesnek tudott volna mutatkozni. S mert az ilyen okból támadt nőgyűlölet méltán nevezhető kicsinyesnek, Weininger tudományos alapot kerített gyűlöletének, hogy a tudományos alappal szinte szükséges filozófiai meggyőződésnek tüntethesse fel azt,

ami nála csak lelki szükség volt. A nők nem szerették, tehát meg kellett fordítani a helyzetet s be kellett bizonyítani, hogy a nők nem méltók a szerelemre.

Weininger ebbe a bizonyításba pusztult bele. Haraggal, gyűlölettel hordta össze argumentumait, s mikor munkájának fél-Európa tapsolt, tudatára ébredt annak, hogy munkájával nem a tudománynak, de a nőgyűlölőknek és antiszemitáknak tett szolgálatot. Minél hangosabb lett a taps, annál elviselhetetlenebbé lett az önvád. És ekkor érlelődött meg benne a gondolat, hogy vagy neki, vagy munkájának kell meghalni. A könyv tizezer torokból ordított, tehát nem lehetett már elnémitani. Ezerkilencszázháromban, az első őszi napok egyikén kibérelte Bécsben azt a szobát, amelyben Beethoven meghalt s ott szíven lőtte magát. Sirba vitte a nagy siker, melynek örvendeni nem tudott, mert érezte, hogy sikere fölött vért könyezik a megfeszített igazság.

L.

Tul a palotában. (Antal Gézáé könyve.) Mindenekelőtt el kellene most mondanunk, hogy nem szeretjük a nőirókat, illetve hogy gyanakodva vesszük irásaikat a kezünkbe ezért meg ezért, s ezek előrebocsátása után hatásosan jöhetne a de, a nagy De, amely a jelen esetben bevezetője a dicséretnek. Mind-ezt azonban már elírták előlünk fürgébb és ötletesebb kollégáink és így mi minden különösebb külső beállítás helyett egész egyszerűen kénytelenek vagyunk a kemény megállapításokhoz fordulni. Amit pedig megállapíthattunk Antal Gézáé könyvéből, az elsősorban egy meglepően erős, eredeti, a maga szemével látó és a maga hangján beszélni tudó talentummal való ismeretség. Sokkal több ez a könyv, mint amennyinek az író nő szerényen jelezte. Biztos szemmel és meleg szívvvel lejegyzett dokumentumai annak a szegény, nyomorult Budapestnek, amelynek hivatott regényírója lehetne Antal Gézáé, a riporter. Nemcsak érdekes munka, de értékes is. A riportot író kéz minduntalan elárulja az író kvalitásait és megállás nélkül, lélegzet-visszafojtva hallgatjuk meséjét, a nyomoruság és bűn ezerarcu meséjét, aminek szálait e két szörnyű pók ott szövi túl a palotákon, a maglódi ut éjszakájában, a bagatellbírótság előtt, a kórházakban, a ruhabörzén és a rendőrszobákban. Egy gazdag vázlatkönyv, minden oldalon tíz új arc, mind más és más, mind érdekel és mind részvétet kelt, mert gyógyíthatatlan tragédiákról árulkodik. És mindezt összeszorult szívvvel, őszinte, meleg sajnálkozással és művészi módon vetette papírra Antal Gézáé, akinek apró rajzokból összerakott könyvét éppen ez a humánus szeretettől áthatott egyéniség teszi egységessé. Az elbukott Budapest lelkének dokumentumai ezek a »riportok«, amiknél nyugtalanítóbb, vádolóbb írások már régen nem kerültek elének.

Husevők. (Bródy Sándor új könyve.) Az előszót a könyvhöz valahogy így gondolta el az író: Valami szép, fontos és nagy dologra mindig csak készülünk. A legnagyobbra, a bizonytalanra, amit sosem csinálunk meg, sosem érünk el. Talán az egész életünk csak egy hozzákészülődés, vázlat egy nagy regényhez, amit saját bőrünkbe kötve tesz majd a földbe az isteni kiadó. A teljesülés mindig egy kis csalódással, egy kis rezignációval jár és ezt nagyon is érzik egynéhányan, akik szeretik a nappali álmodást. Meg még valamit. Hogy egy kis pose mindig bujkál a szabályos mondatokba gyurt, papírra kinnzott gondolatok és érzések alján. Logikusnak kell lenni, nagy betűkkel és pontokkal kell lezárni, kimondott vonatkozásokkal kell összekapcsolni mindazt, ami a lelkünkben téren és időn kívül mint kábitó, színes zuhatag, szédítő örvény, vagy

JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatású, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán feül franco küldenek a készítő: Basch és Szamosy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.

ezerfelé szétfreccsenő rubincsepp él. Frakkot kell öltetni, kemény, csillogó plasztront és fehér kesztyűt; be ne görnyedjen a vállunk, mert nagyon sok szem fürkésző tekintete kísér. És talán ezért marad annyi gondolat csak gondolat, sziporkázó tüzijáték egy alvó város fölött, ezért nem lesz a vázlatból regény; pedig az lenne a legnagyobb, a legszebb, gyötrődésnek is, gyönyörűségnek is... Igy az író, ha megírta volna az előszót. De nem írta meg s itten már a kritikus gyön és szigoruan csóválja a fejét: regényvázlatok. Végre egy író, aki nem szégyenkezik, aki be meri vallani, hogy véresen, komolyan veszi a mesterségét, hogy gondot okoz neki egy ember, egy gesztus, egy véletlenül elsóhajtott szó és — regényvázlatot ír. Akinek a legnagyobb probléma a saját szive és agyveleje és mer erről levetkőzve, őszintén beszélni, anélkül hogy önmagát tolná előtérbe, aki első személyben beszél és mégis mintha egy másik urat szólítgatna: Kegyed. Finoman, udvariasan, de őszintén. Aki becsüli, sőt megbecsüli magát, és mégis csak regényvázlatot ír. Csak? Igazán csak? A vázlatból Bródy Sándor egy külön műfajt csinált. Van abban valami nagy gyönyörűség: szédítő perspektivákat belátni s csak azt venni észre, tudatosan, készakarva, mellőzve a részleteket, ami elkerülhetetlenül fontos és szükséges. A vázlat külön gyönyörűség, külön kielégülés. És Bródy Sándor igazi nagy kvalitásaira a regényvázlatok világitanak rá. Széles foltok, merész sziluettek bukannak elő az éggel ölelkező háttérből s a kép előtt ott áll a piktor, kicsit fáradtan mosolyogva és legyint: Hiába beszéltek. Igy a legszebb, én tudom, mert én már láttam készen az egészet. És ha sajnáljuk is, de — igaza van. (K. A.)

HETI POSTA.

Kéziratot nem adunk vissza.

Zombor. K. Láthatja, hogy az állatkerti mesedélutánok nem kerültek el a mi figyelmünket sem. Az ön kéziratát félre kellett tennünk, mert éppen tárgyalja egyik-másik mesélő bácsi magánügyeit s mert igaztalanul állítja egymás mellé a magánéletet és az irodalmi meg zsurnalisztikai munkásságot. Ha valaki olyan lapot szerkeszt, amelyet ön nem adna gyermeke kezébe, ez még nem zárja ki, hogy az illető pompás meséket mondhasson az állatkertben összeseregülő gyermekeknek. Hiszen igaz, nagyon igaz, hogy vannak nekünk íróink, akiknek gyermekmeséi mellett több generáció nevelkedett fel, de hát aki ismeri az utat a gyermekek szívéhez, nem okvetlenül ösmeri az utat a tanácsos urak előszobáihoz is.

Monostor. D. I. Egyelőre semmi kilátás arra, hogy a több folytatásra terjedő fordítás közlését megkezdhessük. Legyen türelemmel, majd értesítjük az eredményről.

Budapest. J. Nem egyezik a mi véleményünkkel. De nagyobb baj, hogy nem tudta művészettel megírni.

Kolozsvár. O. N. Sorát keritjük.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A magyar ásványvizek történetében páratlan azon gyors és óriási siker, melyet a Schmidthauer-féle igmándi keserűvíz oly rövid idő alatt elért. Legjobb bizonyíték ez a források kiváló tulajdonságai mellett. Ország-világ előtt ismeretes, hogy a Schmidthauer-féle igmándi keserűvíz az összes keserűvizeket felülmúlja sokszorta hatásosabb minőségénél fogva. A tudományos szakértő világ és a nagy közönség elismerése alkalmat nyújtott, hogy e nagyjértékű források teljesen feltárhatók lettek és az összes igmándi telepek Schmidthauer forrástulajdonos tulajdonába kerültek. A szakzerű és fáradságos kutatások azt eredményezték, hogy e források ma már hazánk közkinésévé és fontos kiviteli cikkévé váltak, a bevitelt pedig jóval csökkentik, mert a Schmidthauer-féle igmándi keserűvíz nagyszerű eredménnyel pótolja a karisbadi és marienbadi vizeket is.

EGO szén-savas **BOMBU** pipere **BOMBU** üdít, szépít, fiatalít.

1 levél: 30 fillér
1 doboz: 1 korona

Szeplőt, pattanást, mitesszert, bőrvörösséget a legrövidebb idő alatt elmulaszt. Bársonysima, rózsás, üde, bájos arczsinat ad. **A mosdóvizet azonnal puhává teszi.**

Mindenütt kapható!

Ügyeljen a védjegyre!

EGO pipere-boraxszappan ..... K 1.—
EGO pipere-boraxcrém ..... K 1.50

Főraktár: KISS LÁSZLÓ drogériája
Budapest, VIII. kerület, Baross-utca 81

A leányok előszeregettel "BERSON"

sarkot viselnek cipőjükön!

"BERSON" a legjobb márka valamennyi gummisarok között

Czipészétől határozotlan az új "BERSON" gummisarkot kérje arany dobozban!

BERSON-MŰVEK, BUDAPEST, VII. KERÜLET.

Egyszerűség mellett kiválóság

jellemzi a Meinl-féle »egyszerű maláta-kávét«, mint a legolcsóbb kávépótlékot. Kilo-grammja csak 48 fill. Mennyit fizet Ön máshol maláta-kávéért?

MEINL GYULA kávébehozatali r. t.

CZIPŐK

Elsőrangú angol varrott férfi és női. Egységárak: K 16.50, 20.50.
Zsuffa utóda **FÜREDI ÁDÁM** Budapest IV., Egyetem-utca 3. sz. (a hazai lakarekpénztárral szemben)
Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve. Telefon 94-07.